

PRAWO NA SZKOLNYM KORYTARZU I W ŻYCIU CODZIENNYM MŁODZIEŻY

Adw. dr Michał Pietkiewicz

Materiały szkoleniowe opracowane przez Grupa Olsztyńska Szkoła Biznesu s.c.

Wydane w ramach realizacji umowy

na organizację i realizację 150 warsztatów w szkołach ponadgimnazjalnych na terenie całego kraju na temat funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości

Projekt „Edukacja szkolna przeciwko wykluczeniu prawnemu” realizowany w ramach

Programu Operacyjnego Ministerstwa Sprawiedliwości „Budowanie potencjału instytucjonalnego i współpraca w obszarze wymiaru sprawiedliwości / Poprawa skuteczności wymiaru sprawiedliwości”

współfinansowany ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego

Autor
Adw. dr Michał Pietkiewicz

WYDAWCA DEPARTAMENT WSPÓŁPRACY MIEDZYNARODOWEJ I PRAW CZŁOWIEKA
MINISTERSTWO SPRAWIEDLIWOŚCI
ISBN -978-83-939528-0-9

Publikacja bezpłatna, niedostępna w sprzedaży

Skład, łamanie, opracowanie grafi czne, przygotowanie do druku:
Agraf Olsztyn, www.agraf.net

Spis treści

Wstęp	3
Część I. organizacja i funkcjonowanie polskiego wymiaru sprawiedliwości	4
Sprawy cywilne	
Sprawy karne	
Sądy administracyjne	
Sądy wojskowe	
Sądownictwo	6
Sądownictwo Powszechne	6
Sądy Rejonowe	
Sądy Okręgowe	
Sądy Apelacyjne	
Sąd Najwyższy	
Sądownictwo Administracyjne	
Sądownictwo Wojskowe	
Trybunał Konstytucyjny	
Trybunał Stanu	
Organy ochrony i kontroli	10
Najwyższa Izba Kontroli	
Rzecznik Praw Obywatelskich	
Rzecznik Praw Dziecka	
Postępowanie karne	11
Zagadnienia wstępne	
Etapy postępowania karnego	
Część II. zagrożenia prawne i ochrona praw osób pokrzywdzonych	12
Ustawodawstwo i wymiar sprawiedliwości wobec nieletnich	
Prawa ofiar przestępstw	
Konsekwencje prawne obrotu i posiadania środków odurzających	13
Handel	
Posiadanie	
Przemoc w szkole – konsekwencje prawne	14
Naruszenie nietykalności cielesnej	
Spowodowanie uszczerbku na zdrowiu	
Bójka i pobicie	
Narażenie na bezpośrednie niebezpieczeństwo	
Problem przemocy w rodzinie	15
Znęcanie się	
Plagiat i Piractwo	18
Podstawowe zagadnienia z zakresu prawa autorskiego	
Plagiat	
Piractwo	
Zagrożenia w Internecie	19
Zniewaga w Internecie	
Zniesławienie w Internecie	
Naruszenie dóbr osobistych	
Cyberstalking	
Rozpowszechnienie nielegalnych treści	
Paserstwo	
Przestępczość wśród nieletnich	20
Kradzież	
Rozbój	
Wymuszenie rozbójnicze	
Groźba	
Ochrona prawna nauczyciela jako funkcjonariusza publicznego	
Czyny godzące w przynależność etniczną, rasową, swobodę wyznania	24
Propagowanie faszyzmu oraz rasizm	
Znieważenie, naruszenie nietykalności osoby lub grupy osób	
Przemoc, groźba bezprawna na tle narodowym etnicznym etc.	
Obrażanie uczuć religijnych	
Równouprawienie	25
Paremie prawnicze	26
Polska Karta Praw Ofiary	26
Baza danych Ośrodków Pomocy dla Osób Pokrzywdzonych Przestępstwem	28
Instytucje państwowe oraz organizacje pozarządowe, które pomagają ofiarom przestępstw	28

XXI wiek przyniósł wiele zmian cywilizacyjnych: zwiększenie dostępu do informacji, informatyzację sektora publicznego, czy też szereg nowych technologii, które praktycznie pozwalają być w wielu miejscach jednocześnie za pomocą wideokonferencji, etc. Wraz z postępem technologicznym pojawiły się również nowe zagrożenia, bowiem internet jest przestrzenią, której w zasadzie nie sposób kontrolować, a działania organów ścigania w walce z cyberprzestępczością wymagają nie tylko znacznych nakładów finansowych, ale przede wszystkim współpracy na arenie międzynarodowej. Na tą przestępczość najbardziej podatne są osoby najmłodsze, które korzystając z nieograniczonych zasobów sieci internet, niejednokrotnie padają ofiarą przestępstw, bądź też nieświadomie je popełniają.

Nie ulega wątpliwości, iż ostatnie lata zaowocowały znacznym wzrostem świadomości prawnej wśród społeczeństwa. Ten stan należy zawdzięczać różnego rodzaju działaniom podejmowanym m.in. przez Ministerstwo Sprawiedliwości, czy też akcjom społecznym takim jak wizyty policjanta w szkole, uczestnictwo w rozprawach sądowych na lekcjach WOS, czy też zapraszania na te zajęcia przedstawicieli zawodów prawniczych – głównie adwokatów i radców prawnych.

Jednakże część społeczeństwa, nie zdaje sobie sprawy, że ich prawa są naruszane przez działania innych. Niezbędne jest zatem przedstawienie pewnych zachowań niezgodnych z prawem (przyjętych przez pewne grupy osób jako normę społeczną) i wskazanie dopuszczalnych sposobów przeciwdziałania tym zjawiskom. Jednocześnie kluczowe znaczenie ma budowanie świadomości wśród młodzieży, z określone zachowanie może stanowić czyn nie tylko naganany moralnie, lecz również może spotkać nas za to odpowiednia kara (w tym m.in. pozbawienia wolności) orzeczona przez sąd.

Celem opracowania jest przybliżenie młodzieży szkół ponadgimnazjalnych różnicowanej problematyki wymiaru sprawiedliwości w Polsce, związanej między innymi z jego organizacją, prawami ofiar przestępstw, jak również metodami ochrony swych praw.

Autor jako ogólny cel postawił sobie zwiększenie wśród dzieci i młodzieży znajomości zasad funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem budowania tolerancji, niedyskryminowania innych ich ze względu na ich płeć, poglądy i przekonania, wskazania konsekwencji prawnych związanych z obrotem i posiadaniem substancji niedozwolonych, przemocą w szkole i rodzinie, jak również szeregiem zagrożeń mogących pojawić się podczas użytkowania internetu.

CZĘŚĆ I.

ORGANIZACJA I FUNKCJONOWANIE POLSKIEGO WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, tj. najważniejszy akt prawny obowiązujący w Polsce, przewiduje trójpodział władzy na:
1) ustawodawczą – którą sprawuje Sejm i Senat,
2) wykonawczą – którą sprawuje Prezydent RP i Rada Ministrów,
3) sądowniczą – którą sprawują Sądy i Trybunały.

Na gruncie niniejszego opracowania zajmiemy się wyłącznie władzą sądowniczą, a mianowicie wymiarem sprawiedliwości.

Należy odróżnić pojęcie władzy sądowniczej, od sprawowania wymiaru sprawiedliwości. Jak zostało napisane powyżej władzę sądowniczą sprawują **Sądy i Trybunały**.

Art. 173 Konstytucji – Sądy i Trybunały są władzą odrębną i niezależną od innych władz.

Natomiast zgodnie z Konstytucją wymiar sprawiedliwości w Polsce, sprawują: Sąd Najwyższy, sądy powszechne, sądy administracyjne, sądy wojskowe, a w czasie wojny: sądy wyjątkowe lub doraźne.

Art. 175 ust. 1 Konstytucji – Wymiar sprawiedliwości w Rzeczypospolitej Polskiej sprawują Sąd Najwyższy, sądy powszechne, sądy administracyjne oraz sądy wojskowe.

Poniżej opiszemy organizację wymiaru sprawiedliwości.
Sąd Najwyższy – sprawuje nadzór nad działalnością sądów powszechnych i wojskowych w zakresie orzekania. Nie jest on sądem powszechnym i nie można go jako takiego traktować. Jest on właściwy do rozpoznawania kasacji i spraw kasacyjnych od prawomocnych orzeczeń
Sądy powszechne – sprawują wymiar sprawiedliwości w zakresie nienależącym do sądów administracyjnych, sądów wojskowych oraz Sądu Najwyższego. Należy to rozumieć w ten sposób, że jeżeli przepisy prawa nie wskazują, na właściwość innego sądu to właściwy do rozpoznawania sprawy będzie sąd powszechny.

Do sądów powszechnych należą:
1) Sądy Rejonowe,
2) Sądy Okręgowe,
3) Sądy Apelacyjne.

SPRAWY CYWILNE

Sądy okręgowe

Rodzaj spraw	Przykład
o prawa niemajątkowe i łącznie z nimi dochodzone roszczenia majątkowe oprócz spraw o ustalenie lub zaprzeczenie pochodzenia dziecka, o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa oraz o rozwiązanie przysposobienia;	Sprawa rozwodowa
o ochronę praw autorskich i pokrewnych, jak również dotyczących wynalazków, wzorów użytkowych, wzorów przemysłowych, znaków towarowych, oznaczeń geograficznych i topografii układów scalonych oraz o ochronę innych praw na dobrach niematerialnych;	Sprawa o zadośćuczynienie z tytułu naruszenia praw autorskich
o roszczenia wynikające z prawa prasowego;	Sprawa o opublikowanie sprostowania
o prawa majątkowe, w których wartość przedmiotu sporu przewyższa siedemdziesiąt pięć tysięcy złotych , oprócz spraw o alimenty, o naruszenie posiadania, o ustanowienie rozdzielności majątkowej między małżonkami, o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym oraz spraw rozpoznawanych w elektronicznym postępowaniu upominawczym;	Sprawa o zwrot pożyczki o wysokości 80 tys. złotych
o wydanie orzeczenia zastępującego uchwałę o podziale spółdzielni;	Sprawa o wydanie orzeczenia zastępującego uchwałę o podziale spółdzielni
o uchylenie, stwierdzenie nieważności albo o ustalenie nieistnienia uchwał organów osób prawnych lub jednostek organizacyjnych niebędących osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną;	Sprawa o uchylenie uchwały zarządu spółki akcyjnej
o zapobieganie i zwalczanie nieuczciwej konkurencji;	Sprawa o wydanie bezpodstawnie uzyskanych korzyści w ramach nieuczciwej konkurencji
o odszkodowanie z tytułu szkody wyrządzonej przez wydanie prawomocnego orzeczenia niezgodnego z prawem;	Sprawa o odszkodowanie za szkodę wyrządzoną niezgodnym z prawem wyrokiem sądu

Sądy rejonowe

Sądy rejonowe rozpoznają wszystkie sprawy za wyjątkiem spraw, dla których zastrzeżona jest właściwość sądów okręgowych.

SPRAWY KARNE

Sądy okręgowe

Rodzaj spraw	Przykład
o zbrodnie określone w Kodeksie karnym oraz w ustawach szczególnych;	Sprawa o sprzedaż narkotyków małoletnim
o występki określone w rozdziałach XVI i XVII oraz w art. 140-142, art. 148 § 4, art. 149, art. 150 § 1, art. 151-154, art. 156 § 3, art. 158 § 3, art. 163 § 3 i 4, art. 165 § 1, 3 i 4, art. 166 § 1, art. 173 § 3 i 4, art. 185 § 2, art. 189a § 2, art. 210 § 2, art. 211a, art. 252 § 3, art. 258 § 1-3, art. 265 § 1 i 2, art. 269, art. 278 § 1 i 2 w zw. z art. 294, art. 284 § 1 i 2 w zw. z art. 294, art. 286 § 1 w zw. z art. 294, art. 287 § 1 w zw. z art. 294, art. 296 § 3 oraz art. 299 Kodeksu karnego;	Sprawa o pobicie ze skutkiem śmiertelnym
o występki, które z mocy przepisu szczególniego należą do właściwości sądu okręgowego,	Sprawa o nieumyślne spowodowanie śmierci

Sądy rejonowe

Sąd rejonowy orzeka w pierwszej instancji we wszystkich sprawach, z wyjątkiem spraw przekazanych ustawą do właściwości innego sądu.

SĄDY ADMINISTRACYJNE

Ze struktury sądownictwa zostały wyodrębnione **sądy administracyjne**, które kontrolują legalność działalności administracji publicznej i tworzą odrębny system sądownictwa. Istnieją one obok sądów powszechnych. Procedura administracyjna zostaje uruchomiona po przejściu wszystkich szczebli przed organami administracji publicznej, tj. po dwukrotnym wydaniu decyzji przez organ administracji.

Artykuł 1 § 1 Ustawy z dnia 25 lipca 2002 r. prawo o ustroju sądów administracyjnych, stanowi:

Sądy administracyjne sprawują wymiar sprawiedliwości przez kontrolę działalności administracji publicznej oraz rozstrzyganie sporów kompetencyjnych i o właściwość między organami jednostek samorządu terytorialnego, samorządowymi kolegiami odwoławczymi i między tymi organami a organami administracji rządowej.

Zgodnie z powyższą ustawą do sądów administracyjnych należy zaliczyć:
• Wojewódzkie Sądy Administracyjne,
• Naczelny Sąd Administracyjny.

SĄDY WOJSKOWE

Konstytucja wyróżnia również **sądy wojskowe**. Sprawują one wymiar sprawiedliwości w siłach zbrojnych w RP. Ich główną funkcją jest rozpoznawanie spraw karnych, czyli przestępstw popełnionych przez żołnierzy. Podobnie jak sądy administracyjne istnieją one obok sądów powszechnych, tworząc odrębny system sądownictwa, niezależny od sądów powszechnych.

Zgodnie z treścią art. 1 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. Prawo o ustroju sądów wojskowych:

§ 1. Sądy wojskowe sprawują w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej wymiar sprawiedliwości w sprawach karnych w zakresie przewidzianym w ustawach oraz orzekają w innych sprawach, jeżeli zostały one przekazane do ich właściwości odrębnymi ustawami.

§ 2. W wypadkach przewidzianych w ustawach sądy wojskowe sprawują wymiar sprawiedliwości w sprawach karnych w stosunku do osób nie należących do Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej.

Do sądów wojskowych należą:
1) Wojskowe Sądy Garnizonowe,
2) Wojskowe Sądy Okręgowe.

Wspomnieć należy również o wymienionych wcześniej sądach wyjątkowych lub doraźnych, które mogą być ustanawiane wyłącznie w okresie wojny.

Jak już zostało wspomniane w poprzednim rozdziale władzę sądową w Polsce sprawują Sądy i Trybunały. Funkcjonuje ona w oparciu o kilka naczelných zasad. Poniżej zostały wymienione niektóre z nich:

Zasada instancyjności – zakłada, że postępowanie sądowe jest przynajmniej dwuinstancyjne. Najprościej rzecz ujmując polega ona na tym, iż istnieje możliwość odwołania się od wyroku sądu pierwszej instancji do sądu odwoławczego (**apelacja**), a od prawomocnego wyroku sądu odwoławczego może być wniesiona **kasacja lub skarga kasacyjna** (termin stosowany na gruncie postępowania karnego) bądź skarga kasacyjna (określenie tego samego środka odwoławczego w sprawach cywilnych). W polskim porządku prawnym zasada ta stanowi bardzo ważną gwarancję procesową, która zapewnia możliwość rozpoznania sprawy przez nowy skład orzekający, czyli przez innych sędziów. Jej celem jest wyeliminowanie ewentualnych pomyłek, które mogą się pojawić przy wydawaniu wyroków (np. błędna ocena dowodów, czy też ich pominięcie, zastosowanie niewłaściwych przepisów prawnych, itp.).

Zasada niezawisłości – sędziowie w sprawowaniu swojego urzędu są niezawisli i podlegają tylko Konstytucji oraz ustawom (za wyjątkiem sędziów Trybunału Konstytucyjnego, którzy podlegają tylko Konstytucji). Sędziom zapewnia się warunki pracy i wynagrodzenie odpowiadające godności urzędu oraz zakresowi ich obowiązków. Sędzia nie może należeć do partii politycznej, związku zawodowego ani prowadzić działalności publicznej nie dającej się pogodzić z zasadami niezależności sądów i niezawisłości sędziów. Gwarancją niezawisłości sędziowskiej jest między innymi immunitet sędziowski, który wyraża się w tym, że:

1) sędzia, bez uprzedniej zgody sądu, nie może być pociągnięty do odpowiedzialności karnej ani pozbawiony wolności,

2) sędzia nie może być zatrzymany lub aresztowany, z wyjątkiem ujęcia go na gorącym uczynku przestępstwa, jeżeli jego zatrzymanie jest niezbędne do zapewnienia prawidłowego toku postępowania.

Zasada jawności postępowania – oznacza, że jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, wszystkie postępowania sądowe są jawne – obywatele mogą w nich uczestniczyć, jako publiczność. Zasada ta oznacza również, że każda ze stron postępowania ma dostęp do akt sprawy, jak również ma prawo do otrzymywania odpisów orzeczeń i protokołów.

Zasada jednolitości – oznacza, że sądy działają na podstawie i w granicach tego samego, obowiązującego na całym terytorium Polski, prawa, a Sądy i Trybunały wydają wyroki w imieniu Rzeczypospolitej.

SĄDOWNICTWO PÓWSZECHNE

SĄDY REJONOWE

Powołane są do rozpoznawania wszystkich spraw należących do sądów powszechnych, z wyjątkiem spraw zastrzeżonych dla sądów wyższych instancji.

Sądy te tworzy się dla jednej lub większej liczby gmin. W uzasadnionych przypadkach może być utworzony więcej niż jeden sąd rejonowy w obrębie tej samej gminy.

Sąd rejonowy dzieli się na wydziały:

- 1) **cywilny** - do spraw z zakresu prawa cywilnego, prawa rodzinnego i opiekuńczego, spraw dotyczących demoralizacji i czynów karalnych nieletnich, leczenia osób uzależnionych od alkoholu oraz od środków odurzających i psychotropowych, oraz spraw należących do sądu opiekuńczego na podstawie odrębnych ustaw;
- 2) **karny** - do spraw z zakresu prawa karnego.

Ponadto w sądzie rejonowym mogą zostać utworzone wydziały:

- 1) **rodzinny i nieletnich** - do spraw z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, spraw dotyczących demoralizacji i czynów karalnych nieletnich, leczenia osób uzależnionych od alkoholu oraz od środków odurzających i psychotropowych, oraz spraw należących do sądu opiekuńczego na podstawie odrębnych ustaw;
- 2) **pracy, ubezpieczeń społecznych albo pracy i ubezpieczeń społecznych** - do spraw odpowiednio z zakresu prawa pracy lub z zakresu ubezpieczeń społecznych;
- 3) **gospodarczy** - do spraw gospodarczych oraz innych spraw z zakresu prawa gospodarczego i cywilnego należących do sądu gospodarczego na podstawie odrębnych ustaw;
- 4) **ksiąg wieczystych** - do prowadzenia ksiąg wieczystych.

SĄDY OKRĘGOWE

Są przede wszystkim sądami odwoławczymi od orzeczeń sądów rejonowych. Pełnią również funkcję sądów: pierwszej instancji, dla bardziej skomplikowanych spraw.

Sąd okręgowy tworzy się dla obszaru właściwości co najmniej dwóch sądów rejonowych, zwanego „okręgiem sądowym”.

Sąd okręgowy dzieli się na wydziały:

- 1) **cywilny** - do spraw z zakresu prawa cywilnego, prawa rodzinnego i opiekuńczego, spraw dotyczących leczenia osób uzależnionych od alkoholu oraz od środków odurzających i psychotropowych, spraw należących do sądu opiekuńczego na podstawie odrębnych ustaw oraz spraw dotyczących demoralizacji i czynów karalnych nieletnich;
- 2) **karny** - do spraw z zakresu prawa karnego oraz spraw zgodności z prawdą oświadczeń lustracyjnych.

Ponadto w sądzie okręgowym mogą zostać utworzone wydziały:

- 1) **pracy, ubezpieczeń społecznych albo pracy i ubezpieczeń społecznych** - do spraw odpowiednio z zakresu prawa pracy lub z zakresu ubezpieczeń społecznych;
- 2) **gospodarczy** - do spraw gospodarczych oraz innych spraw z zakresu prawa gospodarczego i cywilnego należących do sądu gospodarczego na podstawie odrębnych ustaw.

W Sądzie Okręgowym w Warszawie działają ponadto jako wydziały:

- 1) odrębna jednostka organizacyjna do spraw z zakresu ochrony konkurencji, regulacji energetyki, telekomunikacji i transportu kolejowego (**sąd ochrony konkurencji i konsumentów**);
- 2) odrębna jednostka organizacyjna do spraw rejestrowych powierzonych temu sądowi na podstawie odrębnych przepisów;
- 3) odrębna jednostka organizacyjna do spraw z zakresu ochrony wspólnotowych znaków towarowych i wspólnotowych wzorów przemysłowych (**sąd wspólnotowych znaków towarowych i wzorów przemysłowych**).

SĄDY APELACYJNE

Sądy apelacyjne tworzy się dla obszaru właściwości co najmniej dwóch okręgów sądowych, zwanego „obszarem apelacji”.

Pełnią one wyłącznie funkcję odwoławczą od orzeczeń sądów okręgowych.

Sąd apelacyjny dzieli się na wydziały:

- 1) **cywilny** - do spraw z zakresu prawa cywilnego, prawa rodzinnego i opiekuńczego, jak również spraw gospodarczych oraz innych spraw z zakresu prawa gospodarczego i cywilnego należących do sądu gospodarczego na podstawie odrębnych ustaw;
- 2) **karny** - do spraw z zakresu prawa karnego oraz spraw zgodności z prawdą oświadczeń lustracyjnych;
- 3) **pracy i ubezpieczeń społecznych** - do spraw z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych.

SĄD NAJWYŻSZY

Sąd Najwyższy nie jest sądem powszechnym, nie jest też zwyczajnym sądem odwoławczym.

Sąd Najwyższy jest organem władzy sądowniczej, powołanym do:

- 1) sprawowania wymiaru sprawiedliwości przez:
 - zapewnienie w ramach nadzoru zgodności z prawem oraz jednolitości orzecznictwa sądów powszechnych i wojskowych przez rozpoznawanie kasacji oraz innych środków odwoławczych,
 - podejmowanie uchwał rozstrzygających zagadnienia prawne,
 - rozstrzyganie innych spraw określonych w ustawach;
- 2) rozpoznawania protestów wyborczych oraz stwierdzania ważności wyborów do Sejmu i Senatu oraz wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, a także ważności referendum ogólnokrajowego i referendum konstytucyjnego;
- 3) rozpoznawania protestów wyborczych w wyborach do Parlamentu Europejskiego;
- 4) opiniowania projektów ustaw i innych aktów normatywnych, na podstawie których orzekają i funkcjonują sądy, a także innych ustaw w zakresie, w którym uzna to za celowe;
- 5) wykonywania innych czynności określonych w ustawach.

Sąd Najwyższy dzieli się na Izby:

- 1) Cywilną;
- 2) Karną;
- 3) Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych;
- 4) Wojskową.

SĄDOWNICTWO ADMINISTRACYJNE

Do kompetencji sądów administracyjnych należy przede wszystkim: **kontrola działalności administracji publicznej, rozstrzyganie sporów kompetencyjnych i o właściwość między organami jednostek samorządu terytorialnego, samorządowymi kolegiami odwoławczymi i między tymi organami a organami administracji rządowej.**

Tak jak cały system sądownictwa, również sądownictwo administracyjne jest dwuinstancyjne i możemy tu wyróżnić:

Wojewódzkie Sądy Administracyjne

Są sądami pierwszej instancji, które rozpoznają sprawy należące do właściwości sądów administracyjnych. Tworzy się dla jednego województwa lub dla większej liczby województw. W skład wojewódzkiego sądu administracyjnego wchodzi: prezes sądu, wiceprezes sądu lub wiceprezesi sądu oraz sędziowie.

Naczelny Sąd Administracyjny

Jest to sąd drugiej instancji w stosunku do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych. Sprawuje również nadzór nad ich działalnością w zakresie orzekania, a w szczególności rozpoznaje środki odwoławcze od orzeczeń tych sądów i podejmuje uchwały wyjaśniające zagadnienia prawne oraz rozpoznaje inne sprawy należące do swojej właściwości. Ma siedzibę w Warszawie.

SĄDOWNICTWO WOJSKOWE

Jak już wspominaliśmy w pierwszym rozdziale sądy wojskowe można podzielić na Sądy Garnizonowe i Wojskowe Sądy Okręgowe. Nadzór nad działalnością sądów wojskowych w zakresie orzekania sprawuje Sąd Najwyższy.

Sądy Garnizonowe – są sądami pierwszej instancji, **Wojskowe Sądy Okręgowe** – to sądy odwoławcze od orzeczeń Sądów Garnizonowych.

TRYBUNAŁ KONSTYTUCYJNY

Konstytucja RP (zwana także *Ustawą zasadniczą*) jest podstawowym aktem normatywnym w Polsce. Wszystkie inne akty prawne niższego rzędu tj. ustawy, ratyfikowane umowy międzynarodowe, rozporządzenia oraz akty prawa miejscowego muszą być zgodne z jej przepisami.

W celu zapewnienia gwarancji zgodności aktów prawnych (ustaw, rozporządzeń, itp.) z Konstytucją RP został stworzony szczególny organ władzy sądowniczej – Trybunał Konstytucyjny.

Trybunał Konstytucyjny to organ kolejalny, składający się z 15 sędziów wybieranych na 9 - letnią kadencję. Jest on niezależny od władzy ustawodawczej i wykonawczej, a jego orzeczenia mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne. Sędziowie Trybunału Konstytucyjnego w sprawowaniu swojego urzędu są niezawisli i podlegają tylko Konstytucji.

Trybunał orzeka w sprawach:

- 1) zgodności ustaw i umów międzynarodowych z Konstytucją,
- 2) zgodności ustaw z ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi, których ratyfikacja wymagała uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie,
- 3) zgodności przepisów prawa, wydawanych przez centralne organy państwowe, z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi i ustawami,
- 4) skargi konstytucyjnej,
- 5) sporów kompetencyjnych pomiędzy centralnymi konstytucyjnymi organami państwa,
- 6) zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych.

TRYBUNAŁ STANU

Jest to organ, powołany do orzekania o odpowiedzialności osób zajmujących najważniejsze państwowe stanowiska, jest organem niezależnym i oddzielnym od innych władz sądowniczych.

Za naruszenie Konstytucji lub ustawy, w związku z zajmowanym stanowiskiem lub w zakresie swojego urzędowania (**tzw. delikt konstytucyjny**), odpowiedzialność konstytucyjną przed Trybunałem Stanu ponoszą: Prezydent Rzeczypospolitej, Prezes Rady Ministrów oraz członkowie Rady Ministrów, Prezes Narodowego Banku Polskiego, Prezes Najwyższej Izby Kontroli, członkowie Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, osoby, którym Prezes Rady Ministrów powierzył kierowanie ministerstwem, oraz Naczelny Dowódca Sił Zbrojnych.

Odpowiedzialność konstytucyjną przed Trybunałem Stanu ponoszą również posłowie i senatorowie za naruszenie zakazu prowadzenia działalności gospodarczej, która polega na osiągnięciu korzyści majątkowych ze skarbu państwa oraz za naruszenie zakazu nabywania majątku ze skarbu państwa lub samorządu terytorialnego.

Przewodniczącym Trybunału Stanu jest Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego. Trybunał składa się z:

- 1) przewodniczącego,
- 2) 2 zastępców przewodniczącego i
- 3) 16 członków wybieranych przez Sejm spoza grona posłów i senatorów na czas kadencji Sejmu.

Zastępcy przewodniczącego Trybunału oraz co najmniej połowa członków Trybunału Stanu powinni mieć kwalifikacje wymagane do zajmowania stanowiska sędziego. Członkowie Trybunału Stanu w sprawowaniu funkcji sędziego Trybunału Stanu są niezawisli i podlegają tylko Konstytucji oraz ustawom.

ORGANY OCHRONY I KONTROLI

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Najwyższa Izba Kontroli jest naczelnym organem kontroli państwowej. Kontroluje działalność organów administracji rządowej, Narodowego Banku Polskiego, państwowych osób prawnych i innych państwowych jednostek organizacyjnych. NIK może także kontrolować m.in. działalność organów samorządu terytorialnego, samorządowych osób prawnych i innych samorządowych jednostek organizacyjnych. Swoje kontrole przeprowadza z zachowaniem zasad: przejrzystości intencji, rzetelności informacji, apolityczności kontrolerów oraz kolegialności w podejmowaniu kluczowych decyzji.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Rzecznik Praw Obywatelskich to konstytucyjny organ ochrony prawnej, niezależny od innych organów i niezawisły w swojej działalności. Stoi na straży wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz w innych aktach normatywnych, w tym również na straży realizacji zasady równego traktowania w sprawach o ochronę wolności i praw człowieka oraz obywatela.

Rzecznik bada, czy skutek działania lub zaniechania organów, organizacji i instytucji, obowiązanych do przestrzegania i realizacji tych wolności i praw, nie nastąpiło zarówno naruszenie prawa jak i zasad współżycia i sprawiedliwości społecznej. W sprawach dzieci współpracuje on z **Rzecznikiem Praw Dziecka**.

O pomoc do Rzecznika Praw Obywatelskich może zwrócić się obywatel polski, cudzoziemiec, który znajduje się pod władzą Rzeczypospolitej Polskiej, oraz osoba prawna, a nawet jednostka organizacyjna nie mająca tej osobowości, jeśli tylko w myśl przepisów może być podmiotem praw i obowiązków, a także organizacja obywateli i organ samorządu.

RZECZNIK PRAW DZIECKA

Rzecznik Praw Dziecka, stoi na straży praw dziecka określonych w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, Konwencji o prawach dziecka i innych przepisach prawa, z poszanowaniem odpowiedzialności, praw i obowiązków rodziców. Rzecznik przy wykonywaniu swoich uprawnień kieruje się dobrem dziecka oraz bierze pod uwagę, że naturalnym środowiskiem jego rozwoju jest rodzina. Podejmuje on działania zmierzające do ochrony dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyziskiem, demoralizacją, zaniedbaniem oraz innym złym traktowaniem.

Rzecznik Praw Dziecka działa na rzecz ochrony praw dziecka, w szczególności:

- 1) prawa do życia i ochrony zdrowia,
- 2) prawa do wychowania w rodzinie,
- 3) prawa do godziwych warunków socjalnych,
- 4) prawa do nauki.

O pomoc do Rzecznika Praw Dziecka mogą zgłaszać się przede wszystkim dzieci do lat 18, ale też rodzice, opiekunowie i każdy dorosły, który zauważył, iż dobro dziecka jest w jakimś środowisku zagrożone.

ZAGADNIENIA WSTĘPNE

Przestępstwo – bezprawny i zawiniony czyn zabroniony pod groźbą kary o szkodliwości społecznej w stopniu wyższym niż znikomy.

Podejrzany – osoba, co do której wydano postanowienie o przedstawieniu zarzutów, albo której bez wydania takiego postanowienia postawiono zarzut w związku z przystąpieniem do przesłuchania w charakterze podejrzanego.

Oskarżony – osoba, przeciwko której wniesiono oskarżenia do sądu, a także osoba, co do której prokurator złożył wniosek o warunkowe umorzenie postępowania.

Postępowanie karne ma przede wszystkim na celu:

- 1) to by sprawca przestępstwa został wykryty i pociągnięty do odpowiedzialności karnej, a osoba niewinna nie poniosła tej odpowiedzialności,
- 2) trafne zastosowanie środków przewidzianych w prawie karnym oraz ujawnienie okoliczności sprzyjających popełnieniu przestępstwa,
- 3) osiągnięcie zostały zadania postępowania karnego nie tylko w zwalczaniu przestępstw, lecz również w zapobieganiu im oraz w umacnianiu poszanowania prawa i zasad współżycia społecznego,
- 4) uwzględnione zostały prawnie chronione interesy pokrzywdzonego,
- 5) rozstrzygnięcie sprawy nastąpiło w rozsądnym terminie.

W sprawach karnych również orzekają sądy powszechne (rejonowe, okręgowe i apelacyjne).

Sąd rejonowy orzeka w pierwszej instancji we wszystkich sprawach, z wyjątkiem spraw przekazanych ustawą do właściwości innego sądu. Sąd okręgowy orzeka, jako sąd pierwszej instancji w sprawach o zbrodnie oraz cięższych przestępstwach.

Skład sądu w postępowaniu karnym:

- 1) Na rozprawie głównej sąd orzeka w składzie jednego sędziego.
- 2) W sprawach o zbrodnie sąd orzeka w składzie jednego sędziego i dwóch ławników.
- 3) Ze względu na szczególną zawiłość (złożoność) sprawy sąd pierwszej instancji może postanowić o rozpoznaniu jej w składzie trzech sędziów.
- 4) W sprawach o przestępstwa, za które ustawa przewiduje karę dożywotniego pozbawienia wolności, sąd orzeka w składzie dwóch sędziów i trzech ławników.

ETAPY POSTĘPOWANIA KARNEGO

Postępowanie karne można podzielić na następujące etapy:

1) Postępowanie przygotowawcze – to etap wszczynający postępowanie karne, toczy się w formie śledztwa lub dochodzenia, najczęściej prowadzi je prokurator, może je również prowadzić policja. Organy te podejmują odpowiednie działania m.in. przesłuchują świadków, zbierają dowody. Jeżeli sprawca czynu zostanie wykryty, postępowanie przygotowawcze kończy się wniesieniem aktu oskarżenia do sądu.

2) Postępowanie główne – zasadniczą częścią tego etapu jest rozprawa główna, czyli rozprawa przed sądem pierwszej instancji, podczas której prokurator odczytuje akt oskarżenia, po czym próbuje udowodnić winę oskarżonego za pomocą środków dowodowych takich jak: przesłuchania świadków, wyjaśnień oskarżonego, czy też różnych dokumentów. Etap ten kończy się wydaniem wyroku skazującego lub uniewinniającego. Sąd pierwszej instancji może również umorzyć postępowanie.

3) Postępowanie odwoławcze – oskarżyciel lub oskarżony, jeżeli nie zgadza się z wyrokiem ma prawo wniesienia od niego apelacji. Na rozprawie apelacyjnej sąd co do zasady orzeka w składzie trzech sędziów. Apelację od wyroku orzekającego karę dożywotniego pozbawienia wolności rozpoznaje sąd w składzie pięciu sędziów zawodowych.

4) Postępowanie wykonawcze – nie jest normowane przepisami kodeksu postępowania karnego, lecz kodeksu karnego wykonawczego. Rozpoczyna się w momencie uprawomocnienia się wyroku. Uproszczając – etap ten polega na wykonaniu kary, czyli na osadzeniu w więzieniu, spłacie kary grzywny itp.

KONTAKT:
Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich
Aleja Solidarności 77
00 - 090 Warszawa
infolinia obywatelska 800 676 676
biurorzecznika@brpo.gov.pl
www.brpo.gov.pl

KONTAKT:
Rzecznik Praw Dziecka
ul. Przemysłowa 30/32
00-450 Warszawa
telefon: (22) 583 66 00
rpd@brpd.gov.pl
www.brpd.gov.pl

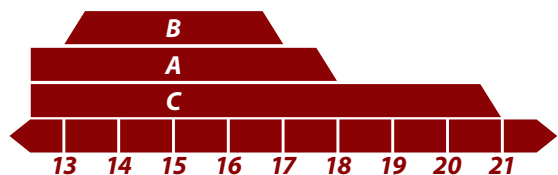
CZĘŚĆ II. ZAGROŻENIA PRAWNE I OCHRONA PRAW OSÓB POKRZYWDZONYCH

USTAWODAWSTWO I WYMIAR SPRAWIEDLIWOŚCI WOBEC NIELETNICH

Zgodnie z Kodeksem Karnym odpowiedzialność karna dotyczy sprawców, którzy popełnili czyn zabroniony po ukończeniu 17 lat.

Pojęcie osoby nieletniej, zdefiniowane zostało w ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich i obejmuje trzy kategorie osób:

- A.** w zakresie zapobiegania i zwalczania demoralizacji nieletnim jest osoba do 18. roku życia, przy czym dolna granica wieku nie jest określona;
- B.** w sprawach o czyn karalny nieletnim jest osoba między 13. a 17. rokiem życia;
- C.** w zakresie wykonywania środków wychowawczych lub poprawczych - do ukończenia 21 roku życia.

Polskie prawo nie przewiduje możliwości ukarania osoby, która nie ukończyła 13 roku życia. Sąd traktuje popełnienie takiego czynu wyłącznie jako przejaw **demoralizacji nieletniego** i może zastosować środki przewidziane w ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich wskazane niżej.

Podstawową różnicą między czynem popełnionym przez osobę dorosłą, a nieletnim, jest to, że postępowanie nieletniego toczy się przed sądem rodzinnym, a osoby dorosłej przed sądem karnym. Nieletni podlegają odpowiedzialności za popełnione czyny na podstawie kodeksu karnego, a niekiedy na podstawie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich.

Zgodnie z zasadą odpowiedzialności nieletnich - nie mówimy o karze, bowiem celem nie jest wymierzenie kary, ale poprawa nieletniego. Postępowanie ma służyć przede wszystkim dobru nieletniego, orzeczony środek powinien być adekwatny nie tylko do czynu, ale przede wszystkim do jego sytuacji wychowawczej. Czyn popełniony przez taką osobę, nie nazywa się przestępstwem, a czynem karalnym.

Po wszczęciu postępowania przeciwko nieletniemu sędzia powinien kierować się przede wszystkim jego dobrem, dążąc do osiągnięcia korzystnych zmian w osobowości i zachowaniu się nieletniego oraz zmierzając w miarę potrzeby do prawidłowego spełnienia przez rodziców lub opiekuna ich obowiązków wobec nieletniego, uwzględniając przy tym interes społeczny.

Wobec nieletnich sąd rodzinny może:

- 1) udzielić upomnienia;
- 2) zobowiązać do określonego postępowania, a zwłaszcza do naprawienia wyrządzonej szkody, do wykonania określonych prac lub świadczeń na rzecz pokrzywdzonego lub społeczności lokalnej, do przeproszenia pokrzywdzonego, do podjęcia nauki lub pracy, do uczestniczenia w odpowiednich zajęciach o charakterze wychowawczym, terapeutycznym lub szkoleniowym, do powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach albo do zaniechania używania alkoholu lub innego środka w celu wprowadzania się w stan odurzenia;
- 3) ustanowić nadzór odpowiedzialny rodziców lub opiekuna;
- 4) ustanowić nadzór organizacji młodzieżowej lub innej organizacji społecznej, zakładu pracy albo osoby godnej zaufania - udzielających poręczenia za nieletniego;
- 5) zastosować nadzór kuratora;
- 6) skierować do ośrodka kuratorskiego, a także do organizacji społecznej lub instytucji zajmujących się pracą z nieletnimi o charakterze wychowawczym, terapeutycznym lub szkoleniowym, po uprzednim porozumieniu się z tą organizacją lub instytucją;

- 7) orzec zakaz prowadzenia pojazdów;
- 8) orzec przepadek rzeczy uzyskanych w związku z popełnieniem czynu karalnego;
- 9) orzec umieszczenie w młodzieżowym ośrodku wychowawczym albo w rodzinie zastępczej zawodowej, która ukończyła szkolenie przygotowujące do sprawowania opieki nad nieletnim;
- 10) orzec umieszczenie w zakładzie poprawczym;
- 11) zastosować inne środki zastrzeżone w ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich do właściwości sądu rodzinnego, jak również zastosować środki przewidziane w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym, z wyłączeniem umieszczenia w rodzinie zastępczej spokrewnionej, rodzinie zastępczej niezawodowej, rodzinnym domu dziecka, placówce wsparcia dziennego, placówce opiekuńczo-wychowawczej i regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej.

Sąd rodzinny może ponadto

- 1) zobowiązać rodziców lub opiekuna do poprawy warunków wychowawczych, bytowych lub zdrowotnych nieletniego, a także do ścisłej współpracy ze szkołą, do której nieletni uczęszcza, poradnią psychologiczno-pedagogiczną lub inną poradnią specjalistyczną, zakładem pracy, w którym jest zatrudniony, oraz lekarzem lub zakładem leczniczym;
- 2) zobowiązać rodziców lub opiekuna do naprawienia w całości lub w części szkody wyrządzonej przez nieletniego;
- 3) zwrócić się do właściwych instytucji państwowych lub społecznych oraz jednostek samorządowych o udzielenie niezbędnej pomocy w poprawie warunków wychowawczych, bytowych lub zdrowotnych nieletniego.

Osoba nieletnia może też w szczególnych przypadkach odpowiadać jak osoba dorosła, czyli na podstawie kodeksu karnego. Występują tu jednak pewne ograniczenia.

Jak już zostało wspomniane wcześniej ogólną przesłanką odpowiedzialności na podstawie kodeksu karnego jest ukończenie **17 roku życia**.

Warto powiedzieć, że powyższy próg (17 lat) może być w szczególnych przypadkach obniżony **do lat 15**.

Nieletni, który po ukończeniu 15 lat dopuszcza się ciężkiego przestępstwa, może odpowiadać na podstawie kodeksu karnego, jeżeli okoliczności sprawy oraz stopień rozwoju sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste za tym przemawiają. W szczególności, jeżeli poprzednio stosowane środki wychowawcze lub poprawcze okazały się bezskuteczne. W takim wypadku orzeczona kara nie może przekroczyć dwóch trzecich górnej granicy ustawowego zagrożenia przewidzianego za przypisane sprawcy przestępstwo. Sąd może zastosować także nadzwyczajne złagodzenie kary.

Wymierzając karę nieletniemu albo młodocianemu, sąd kieruje się przede wszystkim tym, aby sprawcę wychować. Wobec sprawcy, który w czasie popełnienia przestępstwa nie ukończył 18 lat, nie orzeka się kary dożywotniego pozbawienia wolności.

Sąd karny, może skazać taką osobę na jedną z kar wymienionych w kodeksie karnym:

- 1) grzywnę,
- 2) ograniczenie wolności,
- 3) pozbawienie wolności,
- 4) 25 lat pozbawienia wolności.

Wskazać należy, iż często potocznie używane jest zamiennie pojęcie nieletniego, małoletniego i młodocianego, jednakże w myśl prawa są to zupełnie inne podmioty.

Młodocianym jest sprawca, który w chwili popełnienia czynu zabronionego nie ukończył 21 lat i w czasie orzekania w pierwszej instancji 24 lat.

Warte uwagi jest również pojęcie **małoletniego**. Termin ten jest co do zasady używany na gruncie prawa cywilnego i jest stosowany wobec osób, które nie ukończyły 18 roku życia. Czasami jednak używa się tego określenia również na gruncie prawa karnego w ustawie o przeciwdziałaniu narkomanii i niektórych przepisach Kodeksu Karnego, jednak w tych wypadkach określenie to nie odnosi się do sprawcy czynu, a do pokrzywdzonego.

PRAWA OFIAR PRZESTĘPSTW

W jaki sposób najprościej scharakteryzować ofiarę przestępstwa? Od razu, na myśl nasuwa się określenie: „**Pokrzywdzony**”.

Pokrzywdzonym jest osoba fizyczna lub prawna, której dobro prawne zostało bezpośrednio naruszone lub zagrożone przez przestępstwo.

Poniżej opiszemy jakie prawa i obowiązki przysługują osobie pokrzywdzonej przestępstwem.

Obowiązki osoby pokrzywdzonej

- 1) Pokrzywdzony ma obowiązek stawić się na każde wezwanie organu procesowego, celem złożenia zeznań.
- 2) Pokrzywdzony, jeżeli zmieni adres zamieszkania lub pobytu, powinien powiadomić o tym organ prowadzący postępowanie, w przeciwnym wypadku pisma wysłane pod poprzedni adres, uważa się za prawidłowo doręczone.
- 3) Jeżeli karalność czynu zależy od stanu zdrowia pokrzywdzonego, nie może on sprzeciwić się oględzinom i badaniom nie połączonym z zabiegiem chirurgicznym lub obserwacją w zakładzie leczniczym.

Prawa osoby pokrzywdzonej

- 1) W postępowaniu przygotowawczym pokrzywdzony występuje w charakterze strony i jest uprawniony do działania we własnym imieniu.
- 2) Jeżeli pokrzywdzonym jest małoletni albo ubezwłasnowolniony całkowicie lub częściowo, prawa jego wykonuje przedstawiciel ustawowy albo osoba, pod której stałą pieczę pokrzywdzony pozostaje.
- 3) Jeżeli pokrzywdzonym jest osoba nieporadna ze względu na wiek lub stan zdrowia, jego prawa może wykonywać osoba, pod której pieczę pozostaje.
- 4) W razie śmierci pokrzywdzonego prawa, które by mu przysługiwały, mogą wykonywać osoby najbliższe, a w wypadku ich braku lub nieujawnienia - prokurator, działając z urzędu.
- 5) Za pokrzywdzonego, który nie jest osobą fizyczną, czynności procesowych dokonuje organ uprawniony do działania w jego imieniu.
- 6) Pokrzywdzony w toku postępowania ma prawo do ustanowienia pełnomocnika.
- 7) Pokrzywdzony, który nie ma pełnomocnika z wyboru, może żądać, aby mu wyznaczono pełnomocnika z urzędu, jeżeli w sposób należyty wykaże, że nie jest w stanie ponieść kosztów, bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny.
- 8) O wszczęciu, odmowie wszczęcia albo o umorzeniu śledztwa zawiadamia się osobą lub instytucję państwową, samorządową lub społeczną, która złożyła zawiadomienie o przestępstwie, oraz ujawnionego pokrzywdzonego, a o umorzeniu także podejrzanego - z pouczeniem o przysługujących im uprawnieniach.
- 9) W razie złożenia przez pokrzywdzonego wniosku o ściganie niektórych sprawców, obowiązek ścigania obejmuje również inne osoby, których czyny pozostają w ścisłym związku z czynem osoby wskazanej we wniosku. Przepis ten nie dotyczy najbliższych osoby składającej wniosek. Wniosek może być cofnięty za zgodą prokuratora lub sądu - do rozpoczęcia przewodu sądowego na pierwszej rozprawie głównej; nie dotyczy to przestępstwa określonego w art. 197 kk.
- 10) Jeżeli istnieje uzasadniona obawa użycia wobec pokrzywdzonego, występującego w sprawie w charakterze świadka, przemocy lub groźby bezprawnej może on zastrzec dane swojego miejsca zamieszkania do wyłącznej wiadomości sądu lub prokuratora. W takim wypadku pisma procesowe doręcza się do instytucji, w której świadek jest zatrudniony lub na inny wskazany przez niego adres.
- 11) W razie okazania osoby podejrzananej, pokrzywdzony może domagać się, aby czynność tę przeprowadzono w sposób wykluczający możliwość jego rozpoznania przez osobę rozpoznawaną.
- 12) Pokrzywdzony i jego pełnomocnik mogą składać wnioski o dokonanie czynności procesowych w toku postępowania przygotowawczego oraz żądać dopuszczenia ich do udziału w tej czynności.

- 13) Jeżeli czynności śledztwa lub dochodzenia nie będzie można powtórzyć na rozprawie, pokrzywdzonego należy dopuścić do tej czynności, chyba, że w razie zwłoki, zachodzi niebezpieczeństwo utraty lub zniekształcenia dowodu. Prokurator winien także dopuścić pokrzywdzonego na jego żądanie do udziału w innych czynnościach śledztwa lub dochodzenia. W szczególnie uzasadnionych wypadkach, prokurator postanowieniem może odmówić dopuszczenia do udziału w czynności ze względu na ważny interes śledztwa lub wystąpienia poważnych trudności.
- 14) Organ prowadzący postępowanie przygotowawcze ma obowiązek doręczenia pokrzywdzonemu odpisu postanowienia o dopuszczeniu dowodu z opinii biegłych albo instytucji naukowej lub specjalistycznej oraz na wniosek pokrzywdzonego zezwala na wzięcie udziału w przesłuchaniu biegłego i zapoznaniu się z opinią.
- 15) Pokrzywdzony w toku postępowania przygotowawczego może zwrócić się do sądu z żądaniem przesłuchania świadka, jeżeli zachodzi niebezpieczeństwo, że nie będzie można go przesłuchać na rozprawie.
- 16) Pokrzywdzony uczestniczący w czynnościach podpisując protokół może zgłosić zarzuty, co do jego treści.
- 17) Pokrzywdzony może żądać odpisu protokołu czynności, w której uczestniczył lub miał prawo uczestniczyć, jak również dokumentu pochodzącego od niego lub sporządzonego z jego udziałem.
- 18) Pokrzywdzony ma prawo otrzymać na swój koszt po jednej kopii zapisu dźwięku lub obrazu utrwalonej w ten sposób czynności procesowej.
- 19) Pokrzywdzony, za zgodą prowadzącego postępowanie, może w toku postępowania przygotowawczego przeglądać akta i sporządzać z nich odpisy lub odpłatnie otrzymać kserokopie lub uwierzytelnione odpisy, a także złożyć zażalenie na odmowę udostępnienia akt.
- 20) Pokrzywdzonemu przysługuje zażalenie na postanowienie o odmowie wszczęcia dochodzenia - śledztwa oraz umorzenia postępowania i w związku z tym, ma prawo przejrzania akt.
- 21) Pokrzywdzonemu służy prawo do złożenia zażalenia na czynności inne niż postanowienia i zarządzenia, które naruszają jego prawa.
- 22) Pokrzywdzony może wnieść do sądu akt oskarżenia o przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego w razie powtórnego wydania przez prokuratora postanowienia o umorzeniu postępowania przygotowawczego lub odmowie jego wszczęcia. Termin do wniesienia aktu oskarżenia wynosi 1 miesiąc od doręczenia pokrzywdzonemu zawiadomienia o postanowieniu. Akt oskarżenia powinien być sporządzony i podpisany przez adwokata. Inny pokrzywdzony tym samym czynem, do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego na rozprawie głównej, może przyłączyć się do postępowania.
- 23) Pokrzywdzony, w razie wniesienia przez oskarżyciela publicznego aktu oskarżenia, do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego może złożyć oświadczenie, że chce występować w charakterze oskarżyciela posiłkowego, uzyskując w ten sposób uprawnienia strony w postępowaniu sądowym, albo wnieść przeciwko oskarżonemu powództwo cywilne. Jeżeli wystąpił z powództwem cywilnym w toku postępowania przygotowawczego, może żądać również jego zabezpieczenia.
- 24) Pokrzywdzony, jako oskarżyciel posiłkowy, ma prawo składać wnioski dowodowe, być obecnym na całej rozprawie, zadawać pytania przesłuchiwanym osobom oraz złożyć apelację od wyroku. Jeżeli wyrok został wydany przez sąd okręgowy - apelacja musi być sporządzona i podpisana przez adwokata lub radcę prawnego, w przypadkach, gdy jego udział w postępowaniu karnym jest dopuszczalny.

W razie umorzenia lub zawieszenia postępowania przygotowawczego, w którym zgłoszone było powództwo cywilne, pokrzywdzony w terminie 30 dni od daty doręczenia postanowienia, może żądać przekazania sprawy sądowi właściwemu do rozpoznawania spraw cywilnych. W razie niedotrzymania tego terminu, zabezpieczenie upada, a wniesiony uprzednio pozew nie wywołuje skutków prawnych.

KONSEKWENCJE PRAWNE OBROTU I POSIADANIA ŚRODKÓW ODURZAJĄCYCH

Nie ulega wątpliwości, iż handlowanie zakazanymi środkami jest czynem moralnie nagannym choćby z tego względu, iż jest to wzbogacanie się przy jednoczesnym wzmacnianiu nałogów osób kupujących, co z pewnością ma katastrofalny wpływ na ich życie i zdrowie. Ponadto jest to czyn zabroniony przez polskie prawo karne.

HANDEL

Zgodnie z art. 59 Ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii:

Kto, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej, udziela innej osobie środka odurzającego lub substancji psychotropowej, ułatwia użycie albo nakłania do użycia takiego środka lub substancji, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Aby w pełni zrozumieć przytoczony wyżej przepis należy poznać znaczenie użytych w nim wyrażen. W dużym uproszczeniu za środek odurzający uważa się substancję, które wywołują stan odurzenia i mogą spowodować ujemne skutki dla fizycznego lub psychicznego zdrowia ludzkiego. Zgodnie z ustawą nazwiemy tak każdą substancję pochodzenia naturalnego lub syntetycznego działającą na ośrodkowy układ nerwowy. Szczegółowa lista tychże środków stanowi załącznik do wspomnianej wyżej ustawy, w której wyszczególnione zostały m.in. ziele konopi, kokaina czy kodeina. Natomiast substancje psychotropowe to substancje pochodzenia naturalnego lub syntetycznego, działające na ośrodkowy układ nerwowy, które również zostały wyszczególnione w załączniku i są nimi m.in. LSD czy amfetamina.

Podkreślić należy, iż karalne jest nie tylko udzielanie innym takich używek ale również ułatwianie jak i nakłanianie do jego użycia. Ułatwianie przejawia się w stwarzaniu odpowiednich warunków innej osobie do zażycia takiego specyfiku może być więc to propozycja udostępnienia odpowiedniego lokum pozostającego poza kontrolą rodziców. Z kolei nakłanianie to namowa, której celem jest spowodowanie u drugiej osoby chęci przyjęcia takiej substancji.

Do zaostreżenia kary dochodzi jeśli odbiorcą wyżej wymienionych działań jest małoletni. Wtedy sprawca podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

PRZYKŁAD: Mariola i Diana przyjaźniły się od wielu lat. Na imprezie andrzejkowej Mariola poznała Roberta. Diana uważała nową znajomość koleżanki za wątpliwą, gdyż Robert miał opinie osoby, która handluje narkotykami. Mimo to nadal ją lubiła i spędzała z nią dużo wolnego czasu. Diana bardzo chciała spróbować „trawki” i zaczęła nalegać, by Mariola jej „załatwiła towar”, w przeciwnym wypadku zagroziła zakończeniem przyjaźni. Mariola nie chciała się zgodzić, jednak Diana wciąż ją namawiała i naciskała. Mariola w końcu uległa i sprzedała Dianie 0,5 grama marihuany w zamian za 20 zł, którą otrzymała od Roberta. Pół roku później w toku był już proces Marioli o handel i nakłanianie do użycia środka odurzającego małoletnim, bowiem Diana nie miała ukończonych 18 lat.

POSIADANIE

Omawiając problematykę handlu należy także zwrócić uwagę na karalność za samo posiadanie tychże środków.

Zgodnie z art. 62 Ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii:

1. Kto, wbrew przepisom ustawy, posiada środki odurzające lub substancje psychotropowe, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

2. Jeżeli przedmiotem czynu, o którym mowa w ust. 1, jest znaczna ilość środków odurzających lub substancji psychotropowych, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Posiadanie to przechowywanie takich substancji nie tylko w swoim pokoju, samochodzie, ale również noszenie ich przy sobie np. w kieszeni spodni, plecaku, torebce czy portfelu.

W ustawie nie skonkretyzowano co można rozumieć przez znaczną ilość, jednakże zgodnie z linią orzecniczą Sądu Najwyższego jest to z całą pewnością ilość, którą można odurzyć kilkadziesiąt osób.

Warto wspomnieć, że, posiadanie środka odurzającego lub substancji psychotropowej jest karalne bez względu na cel tego posiadania. Nie ma więc znaczenia czy znalezione specyfiki były przeznaczone na własny użytek, w celach kolekcjonerskich czy na jakiegokolwiek inne potrzeby.

PRZYKŁAD: Tomek miał reputację w szkole osoby popadającej w konflikt z prawem. Pewnego dnia poprosił Marka (lat 17) – swojego kolegę - aby przez kilka dni przetrzymał u siebie w pokoju małe pudełeczko. Marek domyślał się, że w środku mogą być narkotyki. Tomek utrzymywał, iż w środku są kolczyki, które kupił mamie na urodziny dlatego nie może przechowywać go w swoim domu. Przy wręczaniu paczuszki zastrzegł aby nie otwierać pudełka, bowiem jest starannie zapakowane. Po kilku dniach w domu Marka zjawiła się policja z psem tropiącym. Okazało się, iż pudełko zawierało marihuanę. Markowi zostały postawione zarzuty posiadania środków odurzających.

PAMIĘTAJ!!

- Jeżeli widzisz, że na terenie szkoły lub w twoim najbliższym towarzystwie dochodzi do handlu nielegalnymi środkami, niezwłocznie poinformuj nauczyciela/dyrekcję!
- Nigdy nie przyjmuj od innych osób nic na przechowanie – nawet chwilowe posiadanie to już przestępstwo!
- Według polskiego prawa marihuana to taki sam narkotyk jak kokaina, czy LSD – niezależnie czy w twojej opinii to narkotyk miękki czy twardy, za jej posiadanie grozi Ci kara pozbawienia wolności!

PRZEMOC W SZKOLE KONSEKWENCJE PRAWNE

Szkoła niestety nie jest wyizolowanym miejscem w którym tylko zdobywa się wiedzę. To zbiór jednostek z wielu środowisk, które mają różne systemy wartości i priorytety. Nic więc dziwnego, że nawet w takim miejscu możemy stać się ofiarą przestępstw. Warto więc wiedzieć jakie zachowania są przez prawo zabronione i jak się chronić.

NARUSZENIE NIETYKALNOŚCI CIELESNEJ

Zgodnie z art. 217 Kodeksu Karnego:

Kto uderza człowieka lub w inny sposób narusza jego nietykalność cielesną, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

Uderzenie należy rozumieć jako zadanie m.in. ciosu i kopnięcia. Inne sposoby naruszenia nietykalności cielesnej to m.in. szarpanie, opluwanie czy nawet oblanie nieczystościami.

Naruszenie nietykalności cielesnej jest przestępstwem ściganym z oskarżenia prywatnego co oznacza, iż w celu wytoczenia procesu sprawcy należy sporządzić najpierw prywatny akt oskarżenia, który spełniać musi wymogi formalne przewidziane przez Kodeks Postępowania Karnego.

PRZYKŁAD: Jacek i Kasia byli parą przez trzy lata. Pewnego dnia podczas gdy jedli obiad w szkolnej stołówce Jacek oświadczył Kasi, że jest zmęczony ich związkami i pora się rozstać, oraz że nie pójdzie z nią na studniówkę. Kasia w ramach wyładowania swych emocji najpierw spoliczkowała Jacka, a następnie wylała na niego swój talerz zupy. Jacek oburzony zachowaniem Kasi i faktu, iż upokorzyła go przy całej szkole skierował do sądu prywatny akt oskarżenia o naruszenie nietykalności cielesnej.

SPOWODOWANIE USZCZERBKU NA ZDROWIU

Jeśli sprawca w swoich poczynaniach posunie się krok dalej i spowoduje naruszenie czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia to popełnia on przestępstwo uszczerbku na zdrowiu z art. 157 Kodeksu Karnego:

Kto powoduje naruszenie czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia, inny niż określony w art. 156 § 1 [spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu], podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Jeśli naruszenie trwać będzie poniżej 7 dni to mamy do czynienia z lekkim uszczerbkiem na zdrowiu, które jest przestępstwem ściganym z oskarżenia prywatnego i grozi za nie kara grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. W wypadku zaś gdy naruszenie trwa dłużej niż 7 dni mamy do czynienia ze średnim uszczerbkiem na zdrowiu, które to przestępstwo jest ścigane z oskarżenia publicznego.

Jeśli uszczerbek (zarówno lekki i średni) został popełniony nieumyślnie tj. sprawca doprowadził do tej sytuacji poprzez swoją lekkomyślność lub niedbalstwo (np. przez wypadek wylał na podłogę płyn przez co jego kolega poślizgnął się i skrzył nogę) to czyn taki zagrożony jest karą grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

PRZYKŁAD: Przemek i Krystian (lat 17) siedzieli w jednej ławce na lekcjach matematyki. Pod koniec semestru nauczycielka zapowiedziała dużą kłóskę. Jako, że Krystian był zagrożony z tego przedmiotu poprosił Przemka o pomoc w rozwiązaniu kilku zadań podczas pisania pracy. Przemek jednak stwierdził, że nie ma na to czasu, bo musi zająć się swoimi wyliczeniami, skutkiem czego Krystian oddał na koniec zajęć pustą kartkę. W ramach zemsty Krystian zaczął się na Przemka w szatni i podstawiał mu nogę wiedząc, że to wystarczy aby zrobić mu krzywdę. Każdy w klasie wiedział, że Przemek jest fajtłapą. Następnego dnia Przemek przyszedł do szkoły z ręką na temblaku. Jak się okazało – skutkiem upadku było złamanie ręki i założenie gipsu na 10 tygodni. Całe zdarzenie widziała woźna, która zgłosiła sprawę Dyrektorowi szkoły, a ten powiadomił policję. Krystian został oskarżony o spowodowanie średniego uszczerbku na zdrowiu.

Niewykluczone, iż skutki takiej interwencji mogą być bardziej dotkliwe dla ofiary doprowadzając do ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, który reguluje art. 156 Kodeksu Karnego:

Kto powoduje ciężki uszczerbek na zdrowiu w postaci:
1) pozbawienia człowieka wzroku, słuchu, mowy, zdolności płodzenia,
2) innego ciężkiego kalectwa, ciężkiej choroby nieuleczalnej lub długotrwałej, choroby realnie zagrażającej życiu, trwałej choroby psychicznej, całkowitej albo znacznej trwałej niezdolności do pracy w zawodzie lub trwałego, istotnego zespolecenia lub zniekształcenia ciała, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Analogicznie do sytuacji przedstawionej podczas opisu średniego i lekkiego uszczerbku na zdrowiu, jeśli sprawca działał nieumyślnie podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Jeśli jednak skutkiem takiego ciężkiego uszczerbku jest ostatecznie śmierć ofiary sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

PRZYKŁAD: Wyobraźmy sobie iż w przedstawionej powyżej historii Przemka i Krystiana skutkiem podstawienia nogi, upadek Przemka, i uderzenie głową w kant ławki. Przemek trafił do szpitala jednak urazy jakich doznał okazały się natyle ciężkie iż następnego dnia Przemek zmarł.

Warto dodać, iż przestępstwo spowodowania ciężkiego uszczerbku na zdrowiu zawsze jest przestępstwem ściganym z oskarżenia publicznego, co oznacza, iż aby uruchomić postępowanie karne w tej sprawie wystarczy sam fakt jego wystąpienia.

BÓJKA I POBICIE

Z całą pewnością każdy choć raz był świadkiem bójki na szkolnym boisku. Nie każdy jednak jest świadomy tego, że również bójka jest czynem karalnym przez Kodeks Karny. Art. 158 stanowi, iż:

Kto bierze udział w bójkę lub pobiciu, w którym naraża się człowieka na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia albo nastąpienie skutku określonego w art. 156 § 1 [spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu] lub w art. 157 § 1 [spowodowanie lekkiego i średniego uszczerbku na zdrowiu], podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Jednakże jeśli skutkiem takich działań jest ciężki uszczerbek na zdrowiu człowieka, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8, a jeśli działania sprawcy zakończą się śmiercią człowieka zagrożenie karą wzrasta i wynosi od roku do 10 lat pozbawienia wolności.

Warto w tym momencie wytłumaczyć co w świetle prawa nazywamy bójką i pobiciem. **Jako bójkę** rozumiemy starcie co najmniej trzech osób, z których każda występuje w roli napastnika i atakowanego. **Pobicie** z kolei to również interakcja trzech osób z tym, że można tu wyróżnić stronę atakującą i atakowaną jednak przewaga liczebna następuje po stronie atakującej.

Jak zostało wskazane w art. 158 Kodeksu Karnego karalny jest sam udział w bójkę lub pobiciu. Do przypisania sprawcy udziału nie jest konieczne udowodnienie, iż zadał on pokrzywdzonemu cios w postaci uderzenia, kopnięcia itp., a wystarczające jest świadome włączenie się do danej sytuacji. Pamiętajć należy również o tym, że zgodnie z omawianym przepisem samo zagrożenie narażenia na bezpieczeństwo jest już przestępstwem.

Warto wspomnieć, iż zgodnie z art. 159 Kodeksu Karnego:

Kto, biorąc udział w bójkę lub pobiciu człowieka, używa broni palnej, noża lub innego podobnie niebezpiecznego przedmiotu, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

Pojęcia broni palnej oraz noża są na tyle zrozumiałe, iż nie trzeba ich tłumaczyć. Źródłem trudności interpretacyjnych może być jednak pojęcie innego podobnie niebezpiecznego przedmiotu. Chodzi tu o przedmioty, których każde zwykłe użycie wobec innej osoby zawsze stwarza realne zagrożenie życia. Mogą to być np. siekiera, ciężki metalowy przedmiot lub rurka czy kij bejsbolowy.

PRZYKŁAD: Monika i Karolina nie lubiły się od samej podstawówki. Konflikt między nimi narastał od wielu lat. Kiedy w pierwszym tygodniu zajęć w liceum Monika przy nowej klasie powiedziała, iż matka Karoliny dorabia jako „babcia kłozetowa” wrogość dziewczyn osiągnęła poziom ostateczny. Karolina zaproponowała „ustawkę” po szkole, a Monika przyjęła wy-

zwanie nie dodając jednak, że będzie miała wsparcie i przyprowadziła ze sobą Justynę i Martę – dwie dobrze zbudowane koleżanki. Po szkole, gdy wszystkie zjawily się w umówionym miejscu, Justyna i Marta unieruchomiły Karolinę, a Monika zaczęła uderzać ją metalowym prętem znalezionym obok. Całe zajście zostało zarejestrowane na szkolnym monitoringu, które było kluczowym dowodem w procesie Moniki, Justyny i Marty.

NARAŻENIE NA BEZPOŚREDNIE NIEBEZPIECZEŃSTWO

W świetle przytoczonych wyżej przykładów warto wspomnieć, iż również narażenie na bezpieczeństwo może być karalne.

Zgodnie z art. 160 § 1 Kodeksu Karnego:

Kto naraża człowieka na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Bezpośrednie niebezpieczeństwo to każde działanie bądź nawet brak działania, którego skutkiem jest zmiana sytuacji z bezpieczną na taką w której następuje realne zagrożenie dla życia lub zdrowia człowieka w zakresie ciężkiego uszczerbku.

Bójki, ustawki, czy innego rodzaju przemoc wobec innych to nic innego jak przestępstwo, za które możemy zostać oskarżeni!

Jeżeli uważasz, że twoje prawa zostały naruszone, niezwłocznie powiadom o tym dyrektkę szkoły, organy ścigania oraz skonsultuj się z adwokatem lub radcą prawnym!

PRZYKŁAD: Zaraz po przerwie świąteczno – noworocznej Agnieszka (lat 17) przysłała do szkoły z kilkoma petardami w kieszeni. Jako, że nauczyciel chemii zapowiedział odpytywanie całej klasy z całego materiału postanowiła jakoś zapobiec tej sytuacji. Kiedy nauczyciel wszedł do szkoły odpaliła petardę i zamknęła ją w szafie chcąc zrobić drobne zamieszanie. Jednak petarda nie tylko narobiła hałasu podczas małej eksplozji, ale także sprawiła iż palic zaczęły się prace klasowe przechowywane w tym miejscu. Szafa bardzo szybko zajęła się ogniem, włączył się alarm przeciwpożarowy i ewakuowano całą klasę. Nikt wprawdzie nie ucierpiał, ale Agnieszka i tak odpowiadać musiała za przestępstwo z art. 160 Kodeksu Karnego.

PAMIĘTAJ!!

- Nawet delikatne przepychanie się na przerwie może być druzgocące w skutkach, jeżeli twój kolega lub koleżanka uderzy się o krawędź stołu, drzwi lub ławki!
- Wyzywanie kolegów i koleżanek z klasy lub z podwórka jest nie tylko naganne moralnie, ale również może być podstawą oskarżenia przed sądem karnym!

PROBLEM PRZEMOCY W RODZINIE

Bardzo często to, co dzieje się w domu jest tematem tabu. Czasami panuje wręcz przekonanie, iż stosowanie przemocy w rodzinie to indywidualna sprawa i ofiary same muszą sobie z tą niewątpliwie ciężką sytuacją radzić. Nie każdy zdaje sobie sprawę, iż takie zachowanie jest zabronione przez prawo.

Przed szczegółowym omówieniem problemu warto przybliżyć definicję **przemocy** zawartą w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, zgodnie z którą należy przez to rozumieć jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób najbliższych w rozumieniu Kodeksu Karnego (tj. małżonek, wstępny, zstępny, rodzeństwo, powinowaty w tej samej linii lub stopniu, osoba pozostająca w stosunku przysposobienia oraz jej małżonek, a także osoba pozostająca we wspólnym pożyciu) a także innych osób wspólnie zamieszkujących lub gospodarujących. W szczególności są to czynności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.

ZNĘCANIE SIĘ

Zgodnie z art. 207 Kodeksu Karnego:

Kto znęca się fizycznie lub psychicznie nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy albo nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Pod pojęciem **znęcania fizycznego** kryją się wszelkiego rodzaju czynności, które wiążą się z cierpieniem fizycznym, a więc może być to m.in. bicie, szarpanie czy przypalanie papierosem. Znęcanie takie może przybrać postać nie tylko działania, ale także zaniechania w związku z tym głodzenie czy niewpuszczanie do domu również jest karalne.

Z kolei **znęcanie psychiczne** to dręczenie, które przejawiać się może w szykanowaniu, wyszydzaniu, ubliżaniu czy grożeniu. Przykładami takich zachowań może być używanie obraźliwych określeń w stosunku do innego domownika, nieustanna dotkliwa krytyka czy grożenie użyciem przemocy.

Ustawodawca przewiduje zaostrezenie zagrożenia potencjalnej kary w dwóch przypadkach. Jeśli znęcanie się połączone jest z ze stosowaniem szczególnego okrucieństwa, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10. Przez szczególne okrucieństwo należy rozumieć bardzo intensywne działania sprawcy biorąc pod uwagę również możliwości obrony ofiary. Przykładem takiego zachowania mogą być dotkliwe pobicia, torturowanie jak również znęcanie się w jakiegokolwiek formie nad osobą niepełnosprawną, małym dzieckiem, osobą starszą czy kobietą w ciąży. W wypadku jeśli następstwem znęcania się jest targnięcie się ofiary tego przestępstwa na własne życie, sprawca podlega karze

pozbawienia wolności od lat 2 do 12 i jest to druga sytuacja, która przewidyje zaostrezenie kary. Dotyczy to więc przypadków prób samobójczych bez względu na to czy była ona skuteczna czy nie.

Warto podkreślić, iż znęcanie się jest przestępstwem ściganym z oskarżenia publicznego.

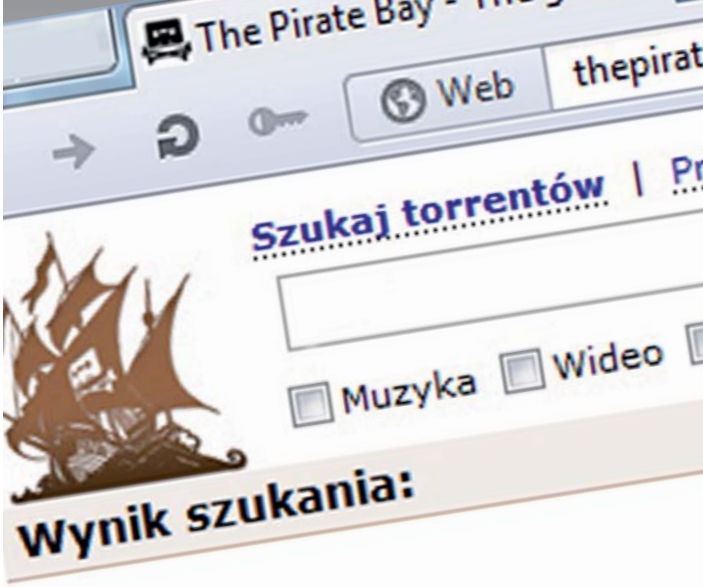
Nie należy jednak zapominać o sytuacji, w której przemoc domowa przejawiała się w jednorazowej sytuacji w wyniku której doszło do uszczerbku na zdrowiu z art. 157 Kodeksu Karnego omówionego wyżej przy tematyce przemocy w szkole. W przypadku lekkiego uszczerbku na zdrowiu kiedy to sprawcą jest osoba wspólnie zamieszkująca ze sprawcą jest to przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego. Jeśli doszło to takiej sytuacji poprzez nieumyślność a pokrzywdzonym jest osoba najbliższa, przestępstwo to jest ścigane z oskarżenia publicznego, ale musi zostać zainicjowane poprzez wniosek ofiary.

Bardzo istotną informacją jest fakt, iż zgodnie z art. 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie osobie dotkniętej przemocą w rodzinie udziela się bezpłatnej pomocy, w szczególności w formie:

- 1) poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego;
- 2) interwencji kryzysowej i wsparcia;
- 3) ochrony przed dalszym krzywdzeniem, przez uniemożliwienie osobom stosującym przemoc korzystania ze wspólnie zajmowanego z innymi członkami rodziny mieszkania oraz zakazanie kontaktowania się i zbliżania się do osoby pokrzywdzonej;
- 4) zapewnienia osobie dotkniętej przemocą w rodzinie bezpiecznego schronienia w specjalistycznym ośrodku wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie;
- 5) badania lekarskiego w celu ustalenia przyczyn i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy w rodzinie oraz wydania zaświadczenia lekarskiego w tym przedmiocie;
- 6) zapewnienia osobie dotkniętej przemocą w rodzinie, która nie ma tytułu prawnego do zajmowanego wspólnie ze sprawcą przemocy lokalu, pomocy w uzyskaniu mieszkania.

PAMIĘTAJ!!

- Jeżeli jesteś świadkiem jakiegokolwiek przemocy w rodzinie (krzyki zza ściany, ślady pobicia na ciele u kolegi) nie możesz być obojętny! Poinformuj dzielnicowego, pomoc społeczną, zadzwoń na Niebieską Linie!
- Jeżeli jesteś ofiarą przemocy w rodzinie (niezależnie od form tej przemocy – fizyczna, czy psychiczna), opowiedz o tym pedagogowi szkolnemu, poinformuj policję, pomoc społeczną. Wsparcia możesz również szukać u adwokata lub radcy prawnego, którzy poinformują o tym jakie kroki powinienes podjąć!
- Polskie prawo przewiduje szereg rozwiązań gwarantujących ochronę ofiary przemocy w rodzinie!
- Nie możesz się bać i mówić, że to nie twoja sprawa. Jest wiele organów państwowych jak i społecznych, których celem jest pomoc osobie pokrzywdzonej!

PLAGIAT I PIRACTWO

PODSTAWOWE ZAGADNIENIA Z ZAKRESU PRAWA AUTORSKIEGO

Aby zrozumieć istotę i treść prawa autorskiego powinniśmy dowiedzieć się co w świetle prawa nazwać możemy utworem, a kogo twórcą.

Zgodnie z art. 1 ust. ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych:

Przedmiotem prawa autorskiego jest każdy przejaw działalności twórczej o indywidualnym charakterze, ustalony w jakiejkolwiek postaci, niezależnie od wartości, przeznaczenia i sposobu wyrażenia (utwór).

Warto więc zwrócić uwagę na to, iż nie ma znaczenia forma utworu. Może być to rysunek, piosenka, wiersz czy inny niekonwencjonalny przejaw naszej twórczości, bez względu na wartość materialną czy nawet artystyczną jaką sobą prezentuje. Nawet wątpliwej jakości opowiadanie opublikowane na naszym blogu stanowi utwór w rozumieniu prawa i korzysta z ochrony na takich samych zasadach jak bestseller wydany w milionach egzemplarzy.

Zgodnie z art. 8 ust. 2 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych twórcą jest:

Domniemywa się, że twórcą jest osoba, której nazwisko w tym charakterze uwidoczniło na egzemplarzach utworu lub której autorstwo podano do publicznej wiadomości w jakikolwiek inny sposób w związku z rozpowszechnianiem utworu.

Przykładowo - jeśli napiszemy wiersz i wrzucimy go na swojego walla na Facebooku to z chwilą tej publikacji stajemy się twórcą i przysługują nam prawa autorskie majątkowe i osobiste określone przez ustawę.

PLAGIAT

Cyfryzacja oraz coraz powszechniejsza digitalizacja wszelkiego rodzaju danych znacznie na ułatwienie dopuszczenia się plagiatu. Czasami nawet możemy dopuścić się tego czynu nie zdając sobie sprawy, iż go popełniamy. Warto więc wiedzieć co w polskim prawie kryje się pod tym pojęciem i jakie płyną z tego konsekwencje.

Znając już podstawowe pojęcia związane z prawem autorskim możemy zagłębić się w tematykę plagiatu. Zgodnie z art. 115 ust. 1 i ust. 2 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych:

1. Kto przywłaszcza sobie autorstwo albo wprowadza w błąd co do autorstwa całości lub części cudzego utworu albo artystycznego wykonania, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 3.

2. Tej samej karze podlega, kto rozpowszechnia bez podania nazwiska lub pseudonimu twórcy cudzy utwór w wersji oryginalnej albo w postaci opracowania, artystyczne wykonanie albo publicznie zniekształca taki utwór, artystyczne wykonanie, fonogram, wideogram lub nadanie.

Z tego względu zaleca się ogromną ostrożność podczas publikowania w sieci treści takich jak zdjęcia, tekst czy muzyka. Jak widać nawet publikacja na swojej stronie internetowej, blogu czy nawet Facebooku takich materiałów bez podpisu sprawia, iż dopuszczamy się plagiatu, bowiem sugerujemy odbiorcy, iż to my jesteśmy ich autorami. Nie dotyczy to jednak tylko działalności w sieci. Warto bowiem pamiętać, iż plagiatu można dopuścić się chociażby pisząc artykuł do gazetki szkolnej czy występując na konkursie młodych talentów.

PRZYKŁAD: Nauczyciel zadał uczniom pracę domową, by napisali krótki wiersz, o aktualnej porze roku. Krzysztof nie odrobił pracy domowej, gdyż do późnego wieczora grał na komputerze. Przed lekcjami znalazł w Internecie wiersz o jesieni Leopolda Staffa „Ostatnie zwiędłe kwiaty”. Przepisał go szybko do zeszytu. Na lekcji nauczyciel zapytał Krzysztofa, czy to on napisał tak piękny wiersz. Krzysztof chcąc uniknąć oceny niedostatecznej za brak pracy domowej, powiedział, że to on jest jego autorem.

PIRACTWO

Piractwo jest prawdopodobnie jednym z najczęstszych przestępstw popełnianych przez młodzież w Internecie. Karalność za tego typu zachowania została określona w dwóch przepisach ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych:

art. 116 Kto bez uprawnienia albo wbrew jego warunkom rozpowszechnia cudzy utwór w wersji oryginalnej albo w postaci opracowania, artystyczne wykonanie, fonogram, wideogram lub nadanie, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

art. 117 Kto bez uprawnienia albo wbrew jego warunkom w celu rozpowszechnienia utrwała lub zwielokrotnia cudzy utwór w wersji oryginalnej lub w postaci opracowania, artystyczne wykonanie, fonogram, wideogram lub nadanie, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Z przepisów tych jasno wynika, iż za piractwo uważa się nie tylko samo rozpowszechnianie utworów czyli np. wrzucenie w sieć linka dzięki któremu możliwe jest ściągnięcie pliku mp3, ale również ich utrwalanie i zwielokrotnianie w celu rozpowszechnienia.

PRZYKŁAD: Marlena chciała zaimponować swoim koleżankom. Nie miała jednak żadnych ukrytych talentów, którymi mogłaby zaskoczyć dlatego też wpadła na inny pomysł. Pożyczyła kamerę od brata, który był vlogerem i udała się do kina na najnowszą komedię romantyczną. Siedząc w ostatnim rzędzie nagrała cały film, a już następnego dnia wrzuciła go do sieci z możliwością ściągnięcia na dysk.

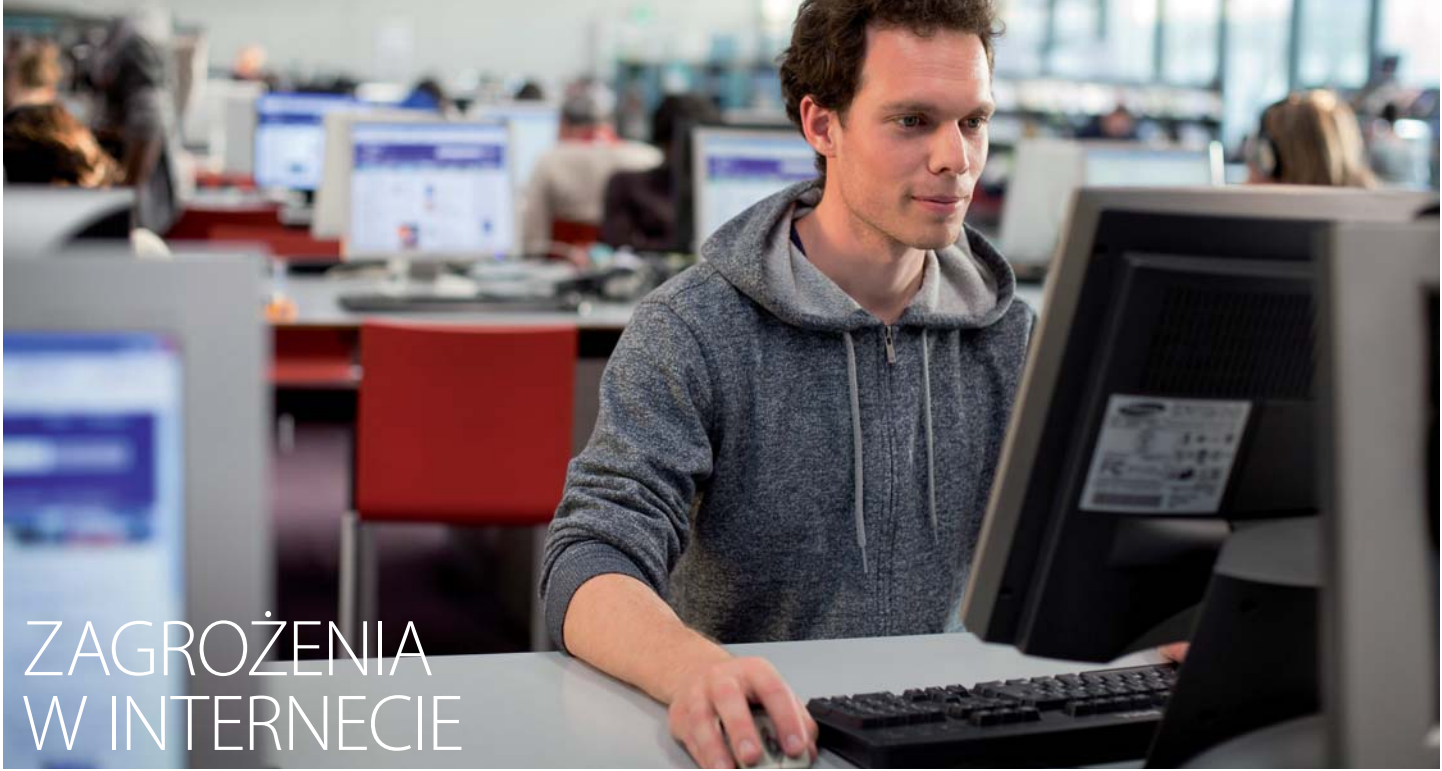
Ważna z punktu widzenia użytkownika jest kwestia tzw. **dozwolonego użytku** uregulowana w art. 23 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych, który stanowi, iż:

- 1) Bez zezwolenia twórcy wolno nieodpłatnie korzystać z już rozpowszechnionego utworu w zakresie własnego użytku osobistego (...)
- 2) Zakres własnego użytku osobistego obejmuje korzystanie z pojedynczych egzemplarzy utworów przez krąg osób pozostających w związku osobistym, w szczególności pokrewieństwa, powinowactwa lub stosunku towarzyskiego.

Warto jednak pamiętać, że można wprawdzie korzystać z utworów w granicach dozwolonego użytku, jednak pod warunkiem wymienienia imienia i nazwiska twórcy oraz źródła. Podanie twórcy i źródła powinno uwzględniać istniejące możliwości.

PAMIĘTAJ!!

- Mówiąc, „to ja napisałem”, „to jest moje”, czy w jakikolwiek sposób wskazując, że jesteś autorem/twórcą, czegoś co nie należy do ciebie – popełniasz przestępstwo!
- Korzystając z różnego rodzaju programów P2P do ściągania plików, często nawet o tym nie wiesz, ale program sam udostępnia ci ściągnięte (upload)- w chwili rozpowszechniania (niezależnie od formy) – popełniasz przestępstwo!
- Jeżeli uważasz, że twoje prawa zostały naruszone, niezwłocznie powiedz o tym organy ścigania oraz skonsultuj się z adwokatem lub radcą prawnym!

Internet jest narzędziem służącym w dużej mierze do poszukiwania informacji, wymiany poglądów i wyrażania swego zdania. Należy jednak pamiętać, aby te czynności realizowane były z zachowaniem szacunku i poszanowania godności innych osób.

ZNIEWAGA W INTERNECIE

Zgodnie z art. 216 § 1 i § 2 Kodeksu Karnego:

§ 1. Kto znieważa inną osobę w jej obecności albo choćby pod jej nieobecność, lecz publicznie lub w zamiarze, aby zniewaga do osoby tej dotarła, podlega grzywnie albo karze ograniczenia wolności.

§ 2. Kto znieważa inną osobę za pomocą środków masowego komunikowania, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

Zniewaga to inaczej ublżenie komuś czy innego rodzaju zachowania mające na cel obrazę obiektu naszych działań. Znieważać inną osobę można nie tylko słowem, ale czynem i gestem.

Jest to przestępstwo ścigane z oskarżenia prywatnego.

PRZYKŁAD: Martyna i Paulina trenowały wspólnie taniec nowoczesny. Martyna była bardziej uzdolniona, ale za to nieśmiała. Na jednym z zajęć instruktorka powiedziała, iż wkrótce odbędą się ogólnopolskie zawody i jedna z dziewczyn ma szansę na nie pojechać aby reprezentować ich szkołę tańca. Ostateczne przesłuchanie miało odbyć następnego dnia. Paulina znając słabe strony Martyny wiedziała, że jeśli ośmieszy ją przed większą grupą osób, ta zamknie się w sobie i nie będzie wychodziła z domu przez kilka dni. Dlatego też wstawiła na jej wallu na Facebooku przerobione w Photoshopie zdjęcie przedstawiające Martynę z krzywymi zębami, krostami na twarzy, zezem i kilkoma innymi „ulepszeniami”. Patrycja wprawdzie osiągnęła zamierzony efekt – pojechała na zawody zamiast Martyny, ale za to po kilku tygodniach dostała pismo z sądu z prywatnym aktem oskarżenia sporządzonym przez znieważoną w internecie koleżankę.

ZNIESŁAWIENIE W INTERNECIE

Identyczną karalność i tryb ścigania przewidziano w przypadku pomówienia za pomocą środków masowego komunikowania co jest przestępstwem uregulowanym w art. 212 § 1 i § 2 Kodeksu Karnego.

§ 1. Kto pomawia inną osobę, grupę osób, instytucję, osobę prawną lub jednostkę organizacyjną niemającą osobowości prawnej o takie postępowanie lub właściwości, które mogą poniżyć ją w opinii publicznej lub narazić na utratę zaufania potrzebnego dla danego stanowiska, zawodu lub rodzaju działalności, podlega grzywnie albo karze ograniczenia wolności.

§ 2. Jeżeli sprawca dopuszcza się czynu określonego w § 1 za pomocą środków masowego komunikowania, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

Pomówienie polega na nieprawdziwym i bezpodstawnym oskarżeniu, posądzeniu czy zarzuceniu czegoś danej osobie, co może ją poniżyć w opinii publicznej lub narazić na utratę zaufania społecznego.

PRZYKŁAD: Roksana i Lucyna chodziły do jednej klasy od kilku lat. Podczas lekcji religii zachowywały się bardzo nagannie, rozmawiały, przeszkadzały w prowadzeniu zajęć nie dopuszczały nauczyciela do głosu. Ksiądz Andrzej wstawił dziewczynom oceny niedostateczne i kazał iść do dyrektora. Dziewczyny się bardzo tym zdenerwowały i wychodząc z sali powiedziały, że „jeszcze Ci pokażemy...”. Następnego dnia Roksana i Lucyna zaczęły opowiadać, że ksiądz Andrzej korzysta z usług domów publicznych, co było nieprawdą.

NARUSZENIE DÓBR OSOBISTYCH

Istotną informacją jest również fakt, iż nasza internetowa aktywność może godzić w dobra osobiste, które z kolei są chronione przez prawo cywilne.

Zgodnie z art. 23 Kodeksu Cywilnego:

Dobra osobiste człowieka, jak w szczególności zdrowie, wolność, cześć, swoboda sumienia, nazwisko lub pseudonim, wizerunek, tajemnica korespondencji, nietykalność mieszkania, twórczość naukowa, artystyczna, wynalazcza i racjonalizatorska, pozostają pod ochroną prawa cywilnego niezależnie od ochrony przewidzianej w innych przepisach

Art. 24 Kodeksu Cywilnego z kolei reguluje roszczenia jakie z powodu takich roszczeń przysługują pokrzywdzonemu:

§ 1. Ten, czyje dobro osobiste zostaje zagrożone cudzym działaniem, może żądać zaniechania tego działania, chyba że nie jest ono bezprawne. W razie dokonanego naruszenia może on także żądać, ażeby osoba, która dopuściła się naruszenia, dopełniła czynności potrzebnych do usunięcia jego skutków, w szczególności ażeby złożyła oświadczenie odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie. Na zasadach przewidzianych w kodeksie może on również żądać zadośćuczynienia pieniężnego lub zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny.

§ 2. Jeżeli wskutek naruszenia dobra osobistego została wyrządzona szkoda majątkowa, poszkodowany może żądać jej naprawienia na zasadach ogólnych.

§ 3. Przepisy powyższe nie uchybiają uprawnieniom przewidzianym w innych przepisach, w szczególności w prawie autorskim oraz w prawie wynalazczym.

PRZYKŁAD: Jola od zawsze rywalizowała z Pawłem w szkole o tytuł najlepszego ucznia. Tego roku zwycięstwo przeszło jej koło nosa, bowiem Paweł miał od niej średnią lepszą o 0,1. Nie mogąc pogodzić się z przegraną postanowiła przynajmniej go upokorzyć. Założyła na Facebooku fanpage o nazwie „Paweł jest głupim jak but okularnikiem” wstawiając zdjęcie legitymacyjne Pawła jako zdjęcie profilowe. Zaprosiła też do „załajkowania” fanpage’a wszystkich znajomych ze szkoły i zachęcała ich aby komentowali wrzucane przez nią kompromitujące zdjęcia Pawła.

CYBERSTALKING

Zjawisko stalkingu zostało wprowadzone jako przestępstwo do Kodeksu Karnego dopiero w 2011 roku, co nie znaczy, iż nie istniało wcześniej. Polskim odpowiednikiem tego angielskiego pojęcia jest uporczywe nękanie. Jako, że spora część życia i relacji osobistych szczególnie wśród młodzieży została przeniesiona do internetu coraz częściej można spotkać się ze zjawiskiem cyberstalkingu. Zaczniemy jednak od wyjaśnienia podstawowej formy tego przestępstwa.

Zgodnie z art. 190a Kodeksu Karnego:

Kto przez uporczywe nękanie innej osoby lub osoby jej najbliższej wzbudza u niej uzasadnione okolicznościami poczucie zagrożenia lub istotnie narusza jej prywatność, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Na gruncie internetowej rzeczywistości stalking przejawia się w tzw. cyberprześladowaniu. Używając tego pojęcia ma się zwykle na myśli nękanie i molestowanie online za pomocą maili, wszelkiego rodzaju komunikatorów czy portali społecznościowych. Najczęściej tego typu sytuacje są skutkiem rozstania albo odrzucenia co sprawia, iż stalker (czyli osoba nękająca) na siłę szuka kontaktu z drugą osobą.

Jest to przestępstwo ścigane na wniosek ofiary.

PRZYKŁAD: Natalia bardzo podobała się Karolowi, ten był jednak nieśmiały i przez długi czas nie mógł zdobyć się na odwagę do niej podejść i porozmawiać. Kiedy w końcu się przełamał i chciał zaprosić Natalię na kawę, jego propozycja spotkała się z miłą aczkolwiek zdecydowaną odmową. Karol stwierdził jednak, iż nie będzie się tak łatwo poddawać. Jako, że zawsze uważał, internet za o wiele łatwiejszą formę komunikacji aniżeli rozmowa w realnym świecie zaczął pisać codziennie do Natalii używając komunikatora na Facebooku, wstawiał jej również na walla obrazy z serduszkami i miłosnymi wyznaniem. Po kilku dniach takiej interwencji Natalia usunęła go z listy znajomych, ale to nie ostudziło jego zapału, a wręcz przeciwnie. Zaczął wysyłać do niej codziennie e-maili. Nie pomagały nawet zmiany przez nią adresu mailowego, bowiem Karol w ekspresowym tempie uzyskiwał nowe i wciąż nasilając swoje ataki.

ROZPOWSZECHNIENIE NIELEGALNYCH TREŚCI

Powszechnie wiadomo, iż internet daje poczucie anonimowości. Zawierając znajomości za pośrednictwem sieci nigdy nie mamy do końca pewności kto tak naprawdę znajduje się po drugiej stronie. Coraz większą popularnością cieszą się aktualnie serwisy randkowe, chaty czy inne internetowe platformy promowane w radiu, telewizji i prasie. Należy jednak pamiętać, iż jeśli nie zweryfikujemy wieku osoby z którą nawiązujemy kontakt możemy naruszyć kilka przepisów Kodeksu Karnego jednocześnie tj.:

art. 200a Kodeksu Karnego:

Kto w celu popełnienia przestępstwa określonego w art. 197 § 3 pkt 2 lub [zgwałcenie osoby poniżej 15 roku życia] art. 200 [obcowanie płciowe z osobą poniżej 15 roku życia] , jak również produkowania lub utrwalania treści pornograficznych, za pośrednictwem systemu teleinformatycznego lub sieci telekomunikacyjnej nawiązuje kontakt z małoletnim poniżej lat 15, zmierzając, za pomocą wprowadzenia go w błąd, wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania sytuacji albo przy użyciu groźby bezprawnej, do spotkania z nim, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Kto za pośrednictwem systemu teleinformatycznego lub sieci telekomunikacyjnej małoletniemu poniżej lat 15 składa propozycję obcowania płciowego, poddania się lub wykonania innej czynności seksualnej lub udziału w produkowaniu lub utrwalaniu treści pornograficznych, i zmierza do jej realizacji, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

art. 202 Kodeksu Karnego:

§ 1. Kto publicznie prezentuje treści pornograficzne w taki sposób, że może to narzucić ich odbiór osobie, która tego sobie nie życzy, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku. (...)

§ 4. Kto utrwała treści pornograficzne z udziałem małoletniego poniżej lat 15, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

PRZYKŁAD: Rafał (lat 17) po kilku nieudanych związkach postanowił szukać miłości w Internecie. Zarejestrował się więc na popularnym serwisie randkowym, zamieścił ogłoszenie i czekał na odzew. Napisała do niego Lidka18, która jak sama twierdziła jest tegoroczną maturzystką. Wysłała mu kilka swoich zdjęć, które zachęciły Rafała do dalszej znajomości, umówienia się na spotkanie, a nawet złożenia propozycji intymnego kontaktu już podczas pierwszego spotkania. Spotkanie przebiegło zgodnie z oczekiwaniami Rafała, który pozwolił sobie również na zrobienie kilku zdjęć podczas ich zbliżenia. Wrzucił również owe zdjęcia na swój profil na Facebooku, chcąc pierwotnie ograniczyć ich widoczność wyłącznie dla siebie i Lidki, jednak wskutek roztargnienia wrzucił zdjęcie jako „publiczne”. Po kilku dniach składał już wyjaśnienia na Komendzie Policji, bowiem okazało się, iż mimo dojrzałego wyglądu Lidka miała lat 14.

Warto zauważyć, iż w opisywanym wyżej przykładzie Rafał dopuścił się również przestępstwa z art. 191a Kodeksu Karnego, który brzmi:

Kto utrwała wizerunek nagiej osoby lub osoby w trakcie czynności seksualnej, używając w tym celu wobec niej przemocy, groźby bezprawnej lub podstęp, albo wizerunek nagiej osoby lub osoby w trakcie czynności seksualnej bez jej zgody rozpowszechnia, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

PASERSTWO

W dobie XXI wieku, zakupy przez internet stały się codziennością. Większość z nas, sprzedaje i kupuje przedmioty za pomocą portali aukcyjnych. Nie zdajemy sobie jednak sprawy, że kupując jakiś przedmiot okazjonalnie możemy stać się przestępcami.

Na początku powiemy o przestępstwie paserstwa.

Każdemu z nas może się zdarzyć sytuacja, że kolega poprosi nas o przechowanie pewnej rzeczy albo poprosi, żebyśmy mu coś pomogli sprzedać – wtedy „odpali” nam prowizję. Jest to bardzo niebezpieczne.

Art. 291. § 1. Kto rzecz uzyskaną za pomocą czynu zabronionego nabywa lub pomaga do jej zbycia albo tę rzecz przyjmuje lub pomaga do jej ukrycia, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Jak widać z powyższego przepisu, opisane powyżej przypadki mogą stanowić przestępstwo! Jeżeli możemy domyślać się, że osoba, która nas prosi o przysługę, mogła nabyć rzecz w sposób nielegalny np. poprzez kradzież, oszustwo, rozbój.

Odmianą w/w przestępstwa jest jego nieumyślna forma, zanim je jednak przedstawimy i opiszemy dokładniej zapoznajmy się z pewnymi przykładami.

PRZYKŁAD: Karolina czekała na pociąg, podszedł do niej mężczyzna i prosił o zakup biletu do innego miasta, gdyż jego żona właśnie zaczyna rodzić, a sam nie miał przy sobie pieniędzy. Jako zastaw oddał jej telefon komórkowy. Strony wymieniły się numerami telefonów, by później Karolina mogła odebrać telefon, w zamian za zwrot pieniędzy. Karolina się zgodziła, wręczyła pieniądze, a w zamian otrzymała telefon.

Art. 292. § 1. Kto rzecz, o której na podstawie towarzyszących okoliczności powinien i może przypuszczać, że została uzyskana za pomocą czynu zabronionego, nabywa lub pomaga do jej zbycia albo tę rzecz przyjmuje lub pomaga do jej ukrycia.

PRZYKŁAD: Andrzej chciał kupić na portalu aukcyjnym telefon komórkowy. Zawęził aukcje do „kup teraz” i szukał wymarzonego telefonu. Oferty uporządkował od najtańszych do najdroższych. Andrzej wybrał oczywiście telefon najtańszy – bo po co przepłacać. Cena aukcji, na której kupił telefon była najkorzystniejszą ofertą, w stosunku do innych takich samych modeli, o co najmniej o 150 złotych, tylko bez oryginalnej ładowarki i pudełka.

W obu powyższych przypadkach istnieje bardzo wysokie prawdopodobieństwo, że popełniliśmy przestępstwo paserstwa nieumyślnego.

Jeżeli okaże się, że faktycznie przedmioty – telefon, który dostaliśmy na dworcu od zdesperowanego ojca, czy też telefon kupiony okazjonalnie na portalu aukcyjnym – pochodzą z kradzieży, organy ścigania namierzą nasz sygnał na podstawie nr IMEI i najprawdopodobniej zostaniemy pociągnięci do odpowiedzialności karnej.

PAMIĘTAJ!!

- Surfując po sieci zawsze miej zainstalowane aktualne programy antywirusowe!
- Jeżeli wyzywasz bądź mówisz nieprawdę o innych osobach na forach internetowych, portalach społecznościowych to w skutkach prawnych jest to odbierane tak samo, jakbyś wykrzyczał wszystko na boisku szkolnym!
- Zanim wstawisz jakiegokolwiek zdjęcie do sieci upewnij się, że masz zgodę osób, które są na tym zdjęciu (wiele portali ma klauzule, że po zamieszczeniu zdjęcia na ich WWW, stają się praktycznie jego właścicielem i mogą je eksploatować dalej bez twojej wiedzy)!
- Zamieszczając zdjęcie lub film w Internecie zastanów się, czy nie wyrządzisz tym szkody drugiej osobie!
- Kupując cokolwiek przez internet upewnij się, czy masz do czynienia z rzetelnym sprzedawcą i czy kupowana rzecz wzbudza twoje podejrzenia (np. przez rażąco niską cenę), nie dochowując ostrożności możesz zostać oskarżony o przestępstwo paserstwa!
- Jeżeli uważasz, że twoje prawa zostały naruszone, niezwłocznie powiadom o tym organy ścigania oraz skonsultuj się z adwokatem lub radcą prawnym!

PRZESTĘPCZOŚĆ WŚRÓD NIELETNICH

Kradzież jest jednym z najstarszych przestępstw przeciwko własności. Nic więc dziwnego, iż jest również jednym z przestępstw, z którym na co dzień spotykamy się najczęściej.

KRADZIEŻ

Zgodnie z art. 278 Kodeksu Karnego:

Kto zabiera w celu przywłaszczenia cudzą rzecz ruchomą, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Mówiąc prościej, każdy kto zabiera dla siebie przedmiot należący do innej osoby bez jej pozwolenia lub wiedzy, popełnia przestępstwo kradzieży.

Warto dodać, iż aby mówić o przestępstwie kradzieży wartość skradzionego przedmiotu przekraczać musi ¼ minimalnego wynagrodzenia. Jeżeli jest niższa mamy do czynienia z wykroczeniem, które zagrożone jest karą aresztu, ograniczenia wolności lub grzywny.

Kwota minimalnego wynagrodzenia nie jest wartością stałą. Co roku w publikowane jest w Dzienniku Ustaw rozporządzenie Rady Ministrów dotyczące wysokości minimalnego wynagrodzenia na dany rok. W 2014 r. wynosi ono 1680 zł

PRZYKŁAD: Jarkowi (lat 17) bardzo podobał się nowy odtwarzacz mp4 Magdy, który jak podsłuchał – kosztował 800 zł. Jako, że jego sprzęt zepsuł się kilka dni wcześniej, a rodzice nie chcieli kupić mu nowego postanowił zrekompensować sobie ten brak. W tym celu wykorzystał chwilę nieuwagi Magdy i wyjął jej z plecaka odtwarzacz, którym cieszył się do chwili, aż nie został mu postawiony zarzut za kradzież.

ROZBÓJ

Bardziej złożonym przestępstwem jest rozbój. Zgodnie z art. 280 Kodeksu Karnego:

§ 1. Kto kradnie, używając przemocy wobec osoby lub grożąc natchmiastowym jej użyciem albo doprowadzając człowieka do stanu nieprzytomności lub bezbronności, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

§ 2. Jeżeli sprawca rozbój postępuje się bronią palną, nożem lub innym podobnie niebezpiecznym przedmiotem lub środkiem obezwładniającym albo działa w inny sposób bezpośrednio zagrażający życiu lub wspólnie z inną osobą, która postępuje się taką bronią, przedmiotem, środkiem lub sposobem, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

Przykładem takiego zachowania będzie pobicie kolegi i zabranie mu telefonu. Istotną informacją jest fakt, iż w przeciwieństwie do zwykłej kradzieży przy rozbój nie ma znaczenia wartość zabranego przedmio-

tu. O rozbój możemy mówić więc zarówno w przypadku jeśli we wspomnianej wyżej sytuacji owym telefonem będzie stara komórka z analogowym wyświetlaczem czy najnowszy smartfon.

WYMUSZENIE ROZBÓJNICZE

Odmianą rozbój jest tzw. wymuszenie rozbójnicze określone w art. 282 Kodeksu Karnego:

Kto, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, przemocą, groźbą zamachu na życie lub zdrowie albo gwałtownego zamachu na mienie, doprowadza inną osobę do rozporządzenia mieniem własnym lub cudzym albo do zaprzestania działalności gospodarczej, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Kwestią nieistotną w tej sytuacji jest jak widać fakt czy przedmiot należy faktycznie do ofiary czy do kogoś innego.

PRZYKŁAD: Rupert i Kostek stali razem w pobliżu szkolnego sklepiku. Kostek tego dnia zapomniał portfela. Widząc, iż Rupert zakupił sobie przed chwilą dwie paczki chipsów, poprosił go o odstąpienie drugiej argumentując, że i tak jest już zdecydowanie zbyt gruby by zjeść dwie. Kiedy Rupert odmówił Kostek zabrał nóż, którym pani w sklepiu kroїła zwykle ciasto i zagroził, iż jeśli nie dostanie tego o co prosi, sam sobie to weźmie przy okazji odetnie mu palec.

GROŹBA

Wspomnieć należy, iż nie tylko dokonywanie wyżej opisanych czynności stanowi przestępstwo. Stanowi je nawet samo grożenie. Zgodnie z art. 190 Kodeksu Karnego:

Kto grozi innej osobie popełnieniem przestępstwa na jej szkodę lub szkodę osoby najbliższej, jeżeli groźba wzbudza w zagrożonym uzasadnioną obawę, że będzie spełniona, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

By mówić o groźbie nie jest konieczne stwierdzenie czy sprawca miał środki bądź zamiar rzeczywistego jej spełnienia. Aby można było mówić o tym przestępstwie kluczowe znaczenie ma wzbudzenie w ofierze obawy i strachu. Nie ma natomiast znaczenia czy groźby zapowiada, iż przestępstwa dokona sam czy robi to za niego inna osoba. Nieistotny jest również fakt czy groźba jest wypowiediana ustnie osobiście przez sprawcę, przekazana przez inną osobę czy wysłania pocztą, SMSem lub mailem. Istotne jest aby groźba dotarła do ofiary. Ustawodawca nie określił również w kodeksie celu czy motywacji sprawcy, która determinowałaby zaistnienie przestępstwa. Równie dobrze motywacją grożącego może być poprawa swego własnego humoru jak i czerpanie satysfakcji z udanego zastraszenia.

PRZYKŁAD: Arek był uważany powszechnie w klasie za outsidera i mola książkowego, który boi się własnego cienia. Pewnego dnia Kuba (lat 17), który uczęszczał do tej samej klasy pomyślał, iż bardzo zabawne będzie nastraszenie Arka. Wysłał mu więc SMSa o treści „Twój czas się skończył siem-oto. Dziś w drodze do domu zostaniesz napadnięty. Zostaną ci połamane wszystkie kończyny. Strzeż się!”. Wiadomość ta była tak przekonująca, iż Arek do 18:00 bał się wyjść ze szkoły. Ostatecznie zadzwonił do domu i poprosił starszego brata o zawiezenie go do domu samochodem. Cała sytuacja została zgłoszona na policję

OCHRONA PRAWNA NAUCZYCIELA JAKO FUNKCJONARIUSZA PUBLICZNEGO

Czasami zapomina się, iż ofiarą przemocy ze strony uczniów mogą zostać nie tylko inni uczniowie, ale także nauczyciele. Jednak karalność za takie działania w stosunku do nich jest o wiele wyższa, bowiem zgodnie z art. 63 ust.1 Karty Nauczyciela - nauczyciel podczas lub w związku z pełnieniem obowiązków służbowych korzysta z ochrony przewidzianej dla funkcjonariuszy publicznych na zasadach określonych w Kodeksie Karnym.

Tak więc zgodnie z art. 222 Kodeksu Karnego:

Kto narusza nietykalność cielesną funkcjonariusza publicznego lub osoby do pomocy mu przybranej podczas lub w związku z pełnieniem obowiązków służbowych, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 3.

PRZYKŁAD: Pan Kazimierz był nauczycielem WF-u, podczas zajęć – gry w piłkę, stwierdził faul zawodnika i kazał zejść z boiska Maćkowi. Decyzja nauczyciela bardzo się Maćkowi nie spodobała. Podszedł do nauczyciela i popchnął go.

Art. 223 Kodeksu Karnego stanowi:

Kto, działając wspólnie i w porozumieniu z inną osobą lub używając broni palnej, noża lub innego podobnie niebezpiecznego przedmiotu albo środka obezwładniającego, dopuszcza się czynnej napaści na funkcjonariusza publicznego lub osobę do pomocy mu przybraną podczas lub w związku z pełnieniem obowiązków służbowych, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Wywieranie wpływu na czynności urzędowe nauczyciela (czyli np. na wysokość oceny) zgodnie z art. 224 Kodeksu Karnego:

Kto przemocą lub groźbą bezprawną wywiera wpływ na czynności urzędowe organu administracji rządowej, innego organu państwowego lub samorządu terytorialnego, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

PRZYKŁAD: Karolina i Kasia były zagrożone z dwóch przedmiotów. Pod koniec roku, po otrzymaniu ocen niedostatecznych stwierdziły, że muszą coś z tym zrobić. Udały się do dyrektora szkoły i początkowo prosiły go o zmianę ocen. Dyrektor odmówił, w związku z czym Karolina i Kasia, powiedziały, że jeżeli oceny nie zostaną zmienione, to jego samochód zostanie porysowany, a syn dyrektora zostanie mocno pobity przez ich kolegów.

Karalna jest również zniewaga, bowiem zgodnie z art. 226 Kodeksu Karnego:

Kto znieważa funkcjonariusza publicznego lub osobę do pomocy mu przybraną, podczas i w związku z pełnieniem obowiązków służbowych, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

PRZYKŁAD: Pan Kazimierz był nauczycielem WF-u, podczas zajęć – gry w piłkę, stwierdził faul zawodnika i kazał zejść z boiska Jankowi. Ten ze złości zaczął krzyczeć na nauczyciela, że jest głupi, nie zna się na niczym, jest partaczem i nieudacznikiem życiowym, a najlepiej jakby kupił sobie nowe oczy bo jest ślepy. Na koniec pokazał nauczycielowi środkowy palec.

PAMIĘTAJ!

- Zabranie koledze, czy koleżance jakiegokolwiek przedmiotu bez jej zgody, czy wiedzy, jest przestępstwem lub wykroczeniem!
- Grożąc innej osobie, popełnieniem przestępstwa (np. pobicie) – nawet jeżeli tylko udajesz – a druga osoba się przestraszy, możesz zostać pociągnięty do odpowiedzialności karnej!
- Nauczyciel w trakcie lekcji korzysta z takiej samej ochrony jak policjant. Jego znieważenie lub nawet „drobne” naruszenie nietykalności jest przestępstwem ściganym z urzędu!
- Jeżeli uważasz, że twoje prawa zostały naruszone, niezwłocznie powiadom o tym organy ścigania oraz skonsultuj się z adwokatem lub radcą prawnym!

CZYNY GODZĄCE W PRZYNALEŻNOŚĆ ETNICZNĄ, RASOWĄ, SWOBODĘ WYZNANIA

PROPAGOWANIE FASZYZMU ORAZ RASIZM

W ostatnich latach bardzo modne stała się przynależność do różnego rodzaju subkultur. Nie wszystkie jednak w ramach swego działania opierają się na pozytywnych wartościach, a za promowanie pewnych skrajności takich jak faszyzm bądź rasizm grozi odpowiedzialność karna.

Zgodnie z art. 256 Kodeksu Karnego:

Kto publicznie propaguje faszystowski lub inny totalitarny ustrój państwa lub nawołuje do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych albo ze względu na bezwyznaniowość, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Faszystowski ustrój państwa to ustrój oparty na założeniach faszyzmu jako formy totalitarnej, antydemokratycznej dyktatury nacjonalistycznej. **Propagowanie** zaś oznacza szerzenie i upowszechnianie idei, hasła, myśli oraz symboli związanych z tego typu ustrojem. Za inny totalitarny ustrój państwa możemy uznać każdy podobny do faszyzmu – m. in. komunizm. Rasizm jest z kolei postawą człowieka charakteryzującym się szeroko pojętą dyskryminacją.

PRZYKŁAD: Radek od gimnazjum interesował się tworzeniem stron internetowych. Już na początku liceum mógł się pochwalić bogatym portfolio stworzonych przez siebie witryn. Pewnego dnia zauważył, iż jego dobra koleżanka Joasia zmieniła styl ubierania się i zachowanie. Okazało się, iż przyłączyła się do subkultury młodzieżowej propagującej faszyzm i również jego zaczęła namawiać do przystąpienia. Radek pomyślał, że to ciekawy sposób wyróżnienia się z tłumu. Na pierwszym spotkaniu na jakie przyszedł dowiedział się, iż grupa szuka kogoś kto założyłby stronę internetową w celu zwiększenia ich zasięgu i promowania idei na większą skalę. Chcąc wkuć się w łaski „władz” stworzył taką witrynę.

ZNIEWAŻENIE, NARUSZENIE NIETYKALNOŚCI OSOBY LUB GRUPY OSÓB

Nie każdy jednak potrzebuje współgzystowania w subkulturze aby szerzyć nienawiść międzykulturową. Są osoby, które obrażają innych dla własnej satysfakcji nie kryjąc się za żadną ideologią. Również takie zachowanie jest zabronione przez prawo.

Zgodnie z art. 257 Kodeksu Karnego:

Kto publicznie znieważa grupę ludności albo poszczególną osobę z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, wyznaniowej albo z powodu jej bezwyznaniowości lub z takich powodów narusza nietykalność cielesną innej osoby, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

PRZYKŁAD: Do klasy Patryka (lat 17) w nowym roku szkolnym zaczęła uczęszczać Julia. Była to niezwykle miła i sympatyczna osoba, jednak już od pierwszego dnia Patryk nie krył się z nienawiścią do niej, bowiem dziewczyna miała ciemny kolor skóry. Julia nie reagowała na żadne zaczepki słowne. Wobec tego Patryk postanowił zwiększyć oddźwięk swych zachowań i podczas szkolnego konkursu talentów zaczął obrzucać ją bananami „Wracaj do Afryki! Nikt cię tu nie chce”. To zachowanie wystarczyło aby postawić Patrykowi zarzuty z art. 257 Kodeksu Karnego.

PRZEMOC, GROŹBA BEZPRAWNA NA TLE NARODOWYM, ETNICZNYM ETC.

Niestety są również osoby, które na wyzwiskach i znieważaniu nie poprzestają, za to w sposób bardziej bezpośredni wyrażają swą nienawiść.

Takie zachowanie oczywiście również są zabronione, bowiem zgodnie z art. 119 Kodeksu Karnego:

Kto stosuje przemoc lub groźbę bezprawną wobec grupy osób lub poszczególnych osób z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej lub z powodu jej bezwyznaniowości, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

PRZYKŁAD: Emila była bardzo stanowczą i władczą dziewczyną. Nie podobało jej się, iż do tej samej szkoły chodzi pochodząca z Syrii Asa i ze względu na swoje wyznanie nosiła tradycyjną chustę – Hidżab. Pewnego dnia podeszła do niej na przerwie i na siłę chciała ściągnąć jej chustę z głowy krzycząc, iż skoro chodzi do polskiej szkoły to powinna ubierać się zgodnie z polskimi zwyczajami. Asa opierała się atakowi co jeszcze bardziej rozdrażniło Emilię, zaczęła więc szarpać i kopać swą ofiarę, krzycząc „wracaj do swoich”.

OBRAŻANIE UCZYŃ RELIGIJNYCH

Okres młodości jest również okresem buntu, podczas którego młodzi ludzie często negują wszelkie autorytety. Młodzi ludzie wtedy zwracają się przeciw wszelkim autorytetom. Czasami jednak ich zachowanie może prowadzić do złamania prawa czego konsekwencje będą bardziej dotkliwe aniżeli szlaban na internet, szczególnie jeśli efektem buntu będzie obraza uczuć religijnych innych ludzi.

Stosownie do brzmienia art. 196 Kodeksu Karnego:

Kto obraża uczucia religijne innych osób, znieważając publicznie przedmiot czci religijnej lub miejsce przeznaczone do publicznego wykonywania obrzędów religijnych, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Pod pojęciem przedmiotu czci religijnej kryją się nie tylko materialne przedmioty związane z kultem takie jak krzyże, ikony figurki czy relikwie, ale również postacie czczone w ramach danej religii (np. Matka Boska, Budda, czy Allah). Miejsca przeznaczone do publicznego wykonywania obrzędów to oczywiście świątynie, cmentarze, kapliczki i wszelkiego rodzaju miejsca kultu.

PRZYKŁAD: Maciej (lat 17) w okresie liceum koniecznie chciał wyróżnić się z tłumu. Ubrał się na czarno, słuchał rocka i malował oczy czarną kredką. Jednak w jego szkole nie uchodziło to za żadną ekstrawagancję. Postanowił więc w inny sposób zwrócić na siebie uwagę. Podczas jednej z lekcji religii zerwał się nagle z krzesła, zdjął wiszący na ścianie krzyż i na oczach całej klasy podpalił go. Jego wyczyn nie zakończył się tylko wizytą u dyrektora, ale skutkowało również zawiadomieniem prokuratury, bowiem wszyscy świadkowie tego zdarzenia uznali, iż zachowanie to ugodziło w ich uczucia religijne.

PAMIĘTAJ!!

- Według prawa wszyscy jesteśmy równi, niezależnie od płci, koloru skóry i przekonań religijnych!
- Traktowanie ludzi inaczej z uwagi na ich przynależność narodową i rasową miało już miejsce w historii i nie może się powtórzyć!
- Nawet wykrzykiwanie wspólnie z tłumem pogardliwych hasła na stadionie w stosunku do kibiców drużyny przeciwnej może być podstawą skierowania aktu oskarżenia!
- Jeżeli uważasz, że twoje prawa zostały naruszone, niezwłocznie powiadom o tym organy ścigania oraz skonsultuj się z adwokatem lub radcą prawnym!

RÓWNOUPRAWNIENIE

Żyjąc w XXI wieku w kraju będącym członkiem Unii Europejskiej bardzo ważne jest aby reprezentować swym zachowaniem postawę respektującą godność innych ludzi bez względu na pochodzenie, wyznanie, kolor skóry. Warte podkreślenia jest, iż prawo traktuje każdego człowieka tak samo, zakazując wszelkiego rodzaju dyskryminacji, w tym ze względu na płeć. W polskich aktach prawnych wciąż wdraża się nowe przepisy mające zapobiec tego rodzaju nierównemu traktowaniu.

Podstawą równego traktowania w polskim prawie są bez wątpienia art. 32 i 33 Konstytucji PR, które kolejno stanowią:

Art. 32. Wszyscy są wobec prawa równi. Wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne. Nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiejkolwiek przyczyny.

Art. 33. Kobieta i mężczyzna w Rzeczypospolitej Polskiej mają równe prawa w życiu rodzinnym, politycznym, społecznym i gospodarczym. Kobieta i mężczyzna mają w szczególności równe prawo do kształcenia, zatrudnienia i awansów, do jednakowego wynagradzania za pracę jednakowej wartości, do zabezpieczenia społecznego oraz do zajmowania stanowisk, pełnienia funkcji oraz uzyskiwania godności publicznych i odznaczeń.

Podobne uregulowania znaleźć możemy w ustawie z dnia 3 grudnia 2010 o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania.

Art. 6. Zakazuje się nierównego traktowania osób fizycznych ze względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne lub narodowość w zakresie dostępu i warunków korzystania z zabezpieczenia społecznego, usług, w tym usług mieszkaniowych, rzeczy oraz nabywania praw lub energii, jeżeli są one oferowane publicznie.

PAREMIE PRAWNICZE

Poniżej zostały zamieszczone podstawowe i najbardziej znane łacińskie paremie prawnicze. Już w czasach starożytnego Rzymu ówczesni prawnicy posługiwali się pewnymi zdaniami, czy też sformułowaniami. Niektóre z nich, nawet dzisiaj, mają praktyczne zastosowanie w wielu krajach świata.

Accusare nemo se debet – nikt nie musi oskarżać siebie samego; nie można nikogo przymuszać do zeznawania przeciwko sobie,

Actori incumbit probatio – na powodzie spoczywa ciężar dowodu (jedną z naczelnych zasad polskiego prawa cywilnego),

Aequitas sequitur legem – sprawiedliwość idzie za prawem,

Clara non sunt interpretanda – jasne (oczywiste) nie wymaga interpretacji,

Confessio est regina probationum – przyznanie się jest królową dowodów,

Dura lex, sed lex – twarde prawo, ale prawo,

Fraus est fraudem celare – oszustwem jest ukrywać oszustwo,

Ignorantia iuris nocet – nieznajomość prawa szkodzi,

Impossibilium nulla obligatio est – nikt nie jest zobowiązany do rzeczy niemożliwych,

In dubio pro reo – wątpliwości należy rozstrzygać na korzyść oskarżonego (obecna zasada – domniemania niewinności),

Ius est ars boni et aequi – prawo jest sztuką tego, co dobre i słuszne,

Leges ab omnibus intellegi debent – ustawy powinny być zrozumiałe dla wszystkich,

Lex retro non agit – prawo nie działa wstecz,

Ne bis in idem – nie dwa razy za to samo; (nie można skazać jednej osoby dwa razy za to samo przestępstwo),

Neglegentia culpa est – zaniedbanie jest winą,

Nemo iudex in causa sua – nikt nie może być sędzią we własnej sprawie,

Non omne quod licet honestum est – nie wszystko, co dozwolone jest uczciwe,

Nullum crimen sine lege – nie ma przestępstwa bez ustawy,

Pacta sunt servanda – umów należy dotrzymywać,

Res ipsa loquitur – rzecz mówi sama za siebie,

Ubi lex, ibi poena – tam gdzie prawo tam kara,

Vim vi repellere licet – siłę wolno odeprzeć siłą,

Volenti non fit iniuria – chcącemu nie dzieje się krzywda,

POLSKA KARTA PRAW OFIARY

Wszystkie polskie organizacje, instytucje i osoby prywatne stykające się w swojej pracy z ofiarami przestępstw postanowiły dla poprawienia sytuacji ofiar w Polsce podpisać ten dokument.

Mając na względzie:

Zagwarantowaną w Konstytucji Rzeczypospolitej przyrodzoną i niezbywalną godność człowieka i obywatela, będącą źródłem jego wolności i praw, które władze publiczne mają obowiązek szanować i chronić (art.30 KonstytucjiRP); fakt, iż Rzeczypospolita Polska jest państwem prawa, urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej, w którym każdy ma obowiązek przestrzegania prawa (art.2 i art.83 KonstytucjiRP);

Zalecenia wypracowane przez międzynarodową społeczność kształtującą politykę postępowania z ofiarami przestępstw, a w szczególności:

- 1) Deklarację ONZ o podstawowych zasadach sprawiedliwości dla ofiar przestępstw i nadużyć władzy z 1985r.
- 2) Europejską Konwencję o kompensacji dla ofiar przestępstw popełnionych z użyciem przemocy z 1983r.
- 3) Zalecenia Rady Europy Nr R(85)11 w sprawie pozycji ofiary w prawie i procesie karnym
- 4) Zalecenia Rady Europy Nr R(87)21 w sprawie zapobiegania wiktylizacji i pomocy dla ofiar przestępstw;
- 5) rozumiejąc, iż posiadanie prawa oznacza rzeczywistą możliwość korzystania z procedur gwarantujących ich realizację, zwłaszcza gdy są one naruszane lub nie wypełniane;
- 6) rozumiejąc potrzebę podniesienia kultury prawnej poprzez realną egzekucję praw obowiązujących;
- 7) kierując się dobrem ofiar przestępstw oraz chęcią pomocy i naprawienia doznanej przez nie krzywdy postanawiamy spisać i upowszechnić Polską Kartę Praw Ofiary.

I. Definicja i zakres uprawnień

1. Ofiarą w rozumieniu Karty jest osoba fizyczna, której dobro prawem chronione zostało bezpośrednio naruszone lub zagrożone przez przestępstwo, a także jej najbliżsi.
2. Ofiara ma prawo do:
 - pomocy;
 - godności, szacunku i współczucia;
 - wolności od wtórnej wiktylizacji ;
 - dostępu do wymiaru sprawiedliwości;
 - mediacji i pojednania ze sprawcą;
 - do restytucji i kompensacji.
3. Ofiara niezależnie od tego, czy ujawniony został sprawca przestępstwa i czy ma miejsce postępowanie karne (kiedy ofiara uzyskuje status pokrzywdzonego), bądź cywilne (kiedy ofiara uzyskuje status poszkodowanego) oraz niezależnie od więzi rodzinnej łączącej sprawcę i ofiarę winna uzyskać potrzebną jej pomoc prawną, materialną, medyczną, psychologiczną i socjalną.

II. Prawo do godności, szacunku i współczucia.

4. Ofiara ma prawo do traktowania jej z godnością, szacunkiem i współczuciem. Do szczególnego przestrzegania tego prawa zobowiązani są przedstawiciele wymiaru sprawiedliwości, służby zdrowia i służb socjalnych.
5. Nie można przerzucać odpowiedzialności za przestępstwo ze sprawcy na ofiarę. Nie można usprawiedliwiać przestępstwa tradycją, kulturą, stereotypami minimalizującymi winę sprawcy.

III. Prawo do bezpieczeństwa i zakaz ponownego dręczenia ofiary

6. Ofiara ma prawo do bezpieczeństwa i ochrony oraz poszanowania jej życia rodzinnego i prywatnego. Ofiary nie wolno ponownie dręczyć - należy dołożyć wszelkich starań, by uniknęła ona powtórnej wiktylizacji. Oznacza to zakaz wkraczania w prywatność ofiary i jej rodziny ze strony wszystkich, którzy stykają się z nią w związku z popełnionym przestępstwem, w szczególności: przedstawicieli organów państwowych, służb medycznych i socjalnych, mediów.
7. Ofiara ma prawo do traktowania ze szczególną troską i powagą przez organy wymiaru sprawiedliwości i organy ścigania. Postępowanie w sprawie powinno być prowadzone tak, by uwzględnić interesy i stan ofiary. Jej przesłuchania winny być: ograniczone do minimum, prowadzone w sposób kulturalny, wolne od opóźnień, odwołań i zmuszania ofiary do wielokrotnego przeżywania na nowo tragedii jakiej doświadczyła.
8. Ofiara ma prawo do bezpieczeństwa osobistego, a obowiązkiem Policji i prokuratury jest jej to bezpieczeństwo zapewnić.
9. Ofiara może zażądać utajnienia swoich danych osobowych.
10. Ofiara ma prawo domagać się zastrzeżenia danych dotyczących jej miejsca zamieszkania do wyłącznej wiadomości prokuratora lub sądu.
11. Ofiara ma prawo do zachowania anonimowości w sprawozdaniach prasowych, telewizyjnych, w internecie i w innych mediach, dotyczących jej sprawy.
12. Właściwe organy państwowe są zobowiązane do przyjęcia każdego zawiadomienia o przestępstwie zgłoszonego przez ofiarę i podjęcia odpowiedniej interwencji. Dotyczy to również sytuacji gdy zagrożenie pochodzi od osoby dla ofiary bliskiej gdy ofiarą jest dziecko.
13. Właściwe organy państwowe są zobowiązane do przyjęcia każdego zawiadomienia zgłoszonego przez osobę trzecią i podjęcia odpowiedniej interwencji.
14. Ofiara ma prawo do uzyskania fachowej pomocy: psychologicznej, medycznej, materialnej i prawnej od momentu zgłoszenia naruszenia lub groźby naruszenia dobra prawem chronionego. Oznacza to m.in. prawo do wsparcia psychicznego, prawo do fachowej pomocy psychologicznej i prawnej od momentu zawiadomienia o przestępstwie.
15. Ofiary przestępstw o podłożu seksualnym powinny być przesłuchiwane przez funkcjonariuszy Policji samej płci, a gdy ofiarą jest dziecko przesłuchanie powinno odbywać się w obecności psychologa lub osoby, którą dziecko darzy zaufaniem.
16. Ofiara nie powinna być narażona na dodatkowe dolegliwości wynikające z konieczności kontaktu ze sprawcą czynu niedozwolonego. W sądach powinny istnieć odrębne pomieszczenia dla ofiar przestępstw, by nie były one narażone przed rozprawą na kontakt z oskarżonym, jego bliskimi i znajomymi.

IV. Prawo ofiary jako strony postępowania karnego do wymiaru sprawiedliwości

17. Ofiara ma prawo do swobodnego dostępu do wymiaru sprawiedliwości. Ofiara ma prawo w granicach przewidzianych w ustawie w sposób wolny od jakiegokolwiek przymusu lub oporu kształtować swoje interesy prawne.
18. Prawo ofiary do pomocy i reprezentacji prawnej powinno być przynajmniej zrównane z prawami przysługującymi oskarżonemu. Ofiara powinna mieć np. prawo do bezpłatnego pełnomocnika, w tych samych przypadkach, w których przyznaje się prawo sprawcy do obrońcy z urzędu.

19. Ofiara w sprawach o przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego może działać jako strona w charakterze oskarżyciela posiłkowego. Od wniesienia aktu oskarżenia aż do momentu jego odczytania w sądzie ofiara może złożyć oświadczenie, że chce działać jako strona w charakterze oskarżyciela posiłkowego. W razie powtórnego wydania przez prokuratora postanowienia o odmowie wszczęcia lub o umorzeniu postępowania pokrzywdzony może w terminie miesiąca wnieść swój akt oskarżenia do sądu.
20. Ofiara ma prawo do rzetelnej, zrozumiałej dla niej i wyczerpującej informacji o przysługujących jej prawach i procedurach ich dochodzenia.
21. Ofiara ma prawo do rzetelnej, zrozumiałej dla niej i wyczerpującej informacji na temat toczącego się w sprawie postępowania.
22. Ofiara ma prawo do wystąpienia z powództwem cywilnym w celu dochodzenie w postępowaniu karnym roszczeń majątkowych wynikających bezpośrednio z popełnienia przestępstwa. Ofiara może to uczynić aż do rozpoczęcia przewodu sądowego na rozprawie głównej.
23. Ofiara powinna mieć prawo do zebrania potrzebnych w jej sprawie dowodów bez narażenia na dodatkowe koszty. Dotyczy to między innymi obdukcji lekarskiej i pomocy psychologicznej.
24. Ofiara ma prawo brać udział w czynnościach śledztwa lub dochodzenia toczącego się w jej sprawie.
25. Ofiara ma prawo do składania wniosków o dokonanie czynności w toku postępowania przygotowawczego, a więc zanim sprawa trafi do sądu.
26. Ofiara ma prawo wglądu do akt sprawy i sporządzania odpisów dokumentów występujących w sprawie.

V. Prawo ofiary jako strony postępowania karnego do mediacji i pojednania ze sprawcą

27. Ofiara ma prawo do mediacji i pojednania ze sprawcą. ofiara ma prawo wystąpić z taką inicjatywą do prokuratora lub do sądu.
28. Ofiara ma prawo w sprawach z oskarżenia prywatnego do pojednania i ugody.
29. Ofiara ma prawo na swój i oskarżonego wniosek do porozumienia się ze sprawcą w kwestii naprawienia szkody lub zadośćuczynienia.

VI. Prawo Ofiary do restytucji poniesionych szkód

30. Ofiara ma prawo do restytucji poniesionych przez nią szkód.
31. Sprawca czynu zabronionego powinien wyrównać ofierze poniesione szkody (czyli dokonać restytucji). Przestępca albo osoby trzecie odpowiedzialne za ich zachowanie powinni dokonać sprawiedliwej restytucji na rzecz ofiar, ich rodzin lub osób pozostających na utrzymaniu. Restytucja powinna obejmować: zwrot własności, zapłatę za doznaną krzywdę lub poniesioną stratę, zwrot wydatków poniesionych w wyniku wiktylizacji, zabezpieczenie usług oraz przywrócenie praw.
32. Jeżeli sprawca lub inne uprawnione instytucje (np. ubezpieczenie) nie wyrówna szkód poniesionych przez ofiarę, powinno się dążyć do zapewnienia kompensacji materialnej ze strony Państwa:
 - ofiarom, które doznały ciężkiego uszkodzenia ciała lub uszczerbku na zdrowiu fizycznym lub psychicznym w wyniku poważnych przestępstw,
 - rodzinie, a w szczególności osobom pozostającym na utrzymaniu ofiar, które poniosły śmierć lub które dotknęło kalectwo fizyczne lub psychiczne w wyniku takiej wiktylizacji.

BAZA DANYCH OŚRODKÓW POMOCY DLA OSÓB POKRZYWDZONYCH PRZESTĘPSTWEM

Województwo dolnośląskie

OPOPP Stowarzyszenie Pomocy "Akson"
www.aksen.org.pl
e-mail: pomocpokrzywdzonym@wp.pl

Województwo kujawsko – pomorskie

OPOPP Stowarzyszenie "Azył" na Rzecz Pomocy Kobiutom i Dzieciom
Ofiarom Przemocy
www.azyłtorun.org.pl
e-mail: biuro@azyłtorun.org.pl

Województwo lubelskie

OPOPP Katolickie Stowarzyszenie Pomocy Oosbom Potrzebującym
"AGAPE"
www.agape.lublin.pl
e-mail: poczta@agape.lublin.pl

Województwo lubuskie

OPOPP Lubuskie Stowarzyszenie na Rzecz Kobiet BABA
e-mail: baba@baba.org.pl, opopp@baba.org.pl
www.baba.org.pl

Województwo łódzkie

OPOPP Stowarzyszenie Bezrobotnych i Osób Działających na Rzecz
Bezrobotnych "Wszyscy Razem - In Corpore"
www.free.ngo.pl/incorpore
e-mail: in_corpore@wp.pl, wszyscyrazem@poczta.onet.pl

Województwo małopolskie

OPOPP Krakowskie Forum Organizacji Społecznych KraFOS
www.krafos.ngo.org.pl
e-mail: krafos@op.pl, pokrzywdzeni.krakow@op.pl

Województwo mazowieckie

OPOPP Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie
"Niebieska Linia"
www.niebieskalinia.pl
e-mail: pogotowie@niebieskalinia.pl
e-mail dla porad prawnych:prawnicy@niebieskalinia.pl

Województwo podkarpackie

OPOPP Stowarzyszenie Wspierania Zasobów Ludzkich "Nowy Hory-
zont"
e-mail: nowy-horyzont@wp.pl

Województwo podlaskie

OPOPP Centrum Aktywności Społecznej "PRYZMAT"
www.pryzmat.org.pl
e-mail: pryzmat@pryzmat.org.pl

Województwo pomorskie

OPOPP Centrum Interwencji Kryzysowej Polskiego Czerwonego
Krzyża
www.cik.sos.pl
e-mail.adres: centrum@cik.sos.pl

Województwo śląskie

OPOPP Śląska Fundacja Etoh - Błkitny Krzyż
www.bk-europe.pl
e-mail: pokrzywdzeni@bk-europe.pl

Województwo świętokrzyskie

OPOPP Centrum Interwencji Kryzysowej Caritas Diecezji Kieleckiej
www.kielce.caritas.pl
adres e-mail: szkolenia.kielce@caritas.pl
e-mail kontaktowy dla stron:cik.kielce@op.pl

Województwo warmińsko – mazurskie

OPOPP Elbląskie Centrum Mediacji i Aktywizacji Społecznej
www.mediacje.elblag.pl
e-mail: esas_1@wp.pl, mediacje.elblag@wp.pl

Województwo wielkopolskie

OPOPP Caritas Archidiecezji Gnieźnieńskiej
www.caritas.gniezno.pl
e-mail: pokrzywdzeni@caritas.gniezno.pl

Województwo zachodnio – pomorskie

OPOPP Stowarzyszenie "SOS" dla Rodziny
www.sos.home.pl
e-mail: biuro@sos.home.pl
pomoc@sos.home.pl (zgłoszenia)

INSTYTUCJE PAŃSTWOWE ORAZ ORGANIZACJE POZARZĄDO- WE, KTÓRE POMAGAJĄ OFIAROM PRZESTĘPSTW

- Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie "Niebieska Linia„ (**www.niebieskalinia.pl**)
- Fundacja "Non Licet" Pomoc Ofiarom Przemocy w Rodzinie (**www.nonlicet.pl**)
- Fundacja „POMOC KOBIETOM I DZIECIOM” (**www.przemockid.pl**)
- Fundacja Pomocy Ofiarom Przestępstw (**www.fpop.org.pl**)
- Fundacja „Dzieci niczyje” (**www.fdn.pl**)
- Rzecznik Praw Obywatelskich (**www.rpo.gov.pl**)
- Rzecznik Praw Dziecka (**www.brpd.gov.pl**)
- **www.pokrzywdzeni.gov.pl**
- **www.stop-przemocy.pl**